

Dr. sc. Aleksandar Maršavelski*
Kornelija Ivanušić**

RESTORATIVNA PRAVDA U KAZNENOPRAVNOJ TEORIJI I PRAKSI

Restorativna se pravda tijekom povijesti koristila za rješavanje konflikta između žrtve i počinitelja kaznenog djela, ali se ona uglavnom izgubila odvajanjem kaznenog od građanskog prava u suvremenim kodifikacijama. Nakon toga 1970-ih godina počeo se razvijati suvremeni koncept restorativne pravde, koji nadopunjuje ili čak zamjenjuje kazneni postupak i kažnjavanje. Od 1999. godine do danas restorativna se pravda u kaznenim stvarima postupno afirmirala i u pravnom okviru Vijeća Europe, Ujedinjenih naroda i Europske unije. Hrvatski kaznenopravni okvir dopušta mogućnost primjene restorativne pravde u nizu segmenata kroz načelo svrhovitosti, sporazumijevanje s okrivljenikom, izricanje posebnih obveza, adhezijski postupak, mirenje u postupcima po privatnoj tužbi, po prijedlogu oštećenika ili sa supsidijarnim tužiteljem, tijekom izvršavanja kazne zatvora itd. Međutim praktična primjena restorativne pravde u tim segmentima još je uvijek jako rijetka, što upućuje na prepreke koje bi trebalo otkloniti kroz projekt Ministarstva pravosuđa i uprave RH „Unapređenje sustava sudskog mirenja“. Pritom kao uzori mogu poslužiti dva uspješna komparativna modela restorativne pravde u kaznenim stvarima koji su analizirani u ovom radu – norveški i nizozemski. U ovom je radu detaljno analiziran i jedan slučaj iz prakse koji otkriva praktične probleme i prednosti medijacije u kaznenim stvarima.

Ključne riječi: restorativna pravda, žrtva, kazneno pravo, mirenje, medijacija

---

* Dr. sc. Aleksandar Maršavelski, docent na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

** Kornelija Ivanušić, sutkinja Općinskog suda u Velikoj Gorici

I. UVOD

U kaznenopravnoj teoriji svrha kaznenopravne reakcije, koja se obično raspravlja u užem kontekstu svrhe kažnjavanja, opravdava se u kontekstu dviju suprotstavljenih teorija: apsolutnih i relativnih. Apsolutne teorije temelje se na retribuciji tj. kaznenopravnoj reakciji kao odmazdi, dok se relativne teorije temelje na utilitarističkom odnosu kaznenopravne reakcije prema učinku koji se želi postići. S obzirom na to da u našoj sudskoj praksi procesuirani počinitelji kaznenih djela uglavnom prolaze s uvjetnom osudom kao modifikacijom kazne, važnije je raspravljati o svrsi kaznenopravne reakcije, koja se sve više sastoji u alternativnim sankcijama, a sve se više raspravlja i o alternativama kaznenom postupku.

Danas se kao glavna alternativa nameće restorativna pravda i postoje važni razlozi za to. Kazneno djelo za restorativnu pravdu ima prije svega značenje da je učinjeno nešto nažao pojedincu ili zajednici. Pravni sustavi, vođeni pravnim normama i zakonima, najčešće se postavljaju kao da je nešto nažao učinjeno državi, pa tako kazneni postupci gube vezu sa stvarnošću. Restorativna pravda zapravo involvira dionike koji su specifično vezani uz određeno kazneno djelo, pruža im široke mogućnosti otklanjanja posljedica tog kaznenog djela i definiranja obveze kako bi se zadovoljile potrebe svih dionika – zacijelile rane i stvorilo okruženje za nastavak normalnog života – odnosno kako bi se zadovoljila pravda. Na taj način restorativnu pravdu u bitnome shvaća jedan od vodećih teoretičara restorativne pravde Howard Zher.¹ Restorativna se pravda u pravilu shvaća u institucionalno užem, ali sadržajno širem smislu. Institucionalno užu smisao sastoji se u alternativnom izvansudskom rješavanju spora. Širi sadržaj restorativne pravde znači da se ona ne smije ograničiti na pravna pitanja određenog predmeta u smislu zaštite prava počinitelja i žrtve, nego proširuje pitanja izvan onih koja su pravno relevantna, a radi sveobuhvatnog razumijevanja njihova temeljnog odnosa.² Uz žrtve i počinitelje, u njima glavnu ulogu mogu imati pravosudni službenici, policijski službenici, članovi obitelji (žrtve i počinitelja), socijalni radnici, građani iz zajednice kojoj pripada žrtva/počinitelj, predstavnici specijaliziranih nevladinih organizacija za restorativnu pravdu ili specijalizirane osobe za restorativnu pravdu (medijatori i sl.) itd. Za potrebe ovog rada ipak ćemo se baviti restorativnom pravdom u institucionalno širem smislu kako bismo obuhvatili i restorativne elemente koji se mogu ostvariti kroz kazneni postupak, a tako restorativnu pravdu shvaća i najrecentnija Preporuka Vijeća Europe o restorativnoj pravdi u kaznenim stva-

---

¹ Zehr, H. *The little book of restorative justice: Revised and updated*. Simon and Schuster, 2015.

² Braithwaite, J. *Restorative Justice and Responsive Regulation*, Oxford University Press, Oxford, 2002, str. 249.

rima: „svaki proces koji omogućuje onima koji su oštećeni kaznenim djelom i onima koji su odgovorni za tu štetu, ako slobodno pristanu, da aktivno sudjeluju u rješavanju pitanja koja proizlaze iz kaznenog djela, uz pomoć obučene i nepristrane treće strane“.³

Fundamentalni problem kazne kao glavnog obilježja kaznenog prava jest da se ona fokusira na počinitelja, a zanemaruje se žrtva. U analizama povijesnog razvoja kažnjavanja obično se navodi da je postupno došlo do slabljenja apsolutnih u korist relativnih teorija. Vladajuće je mišljenje da je humanost bila glavni pokretač promjena koje su imale za posljedicu apsolutnu zabranu torture te zabranu smrtne kazne u većini zemalja svijeta. Nasuprot tezi o humanizaciji kazne Foucault je u svom čuvenom djelu „*Nadzor i kazna: rađanje zatvora*“ smatrao da glavni razlog odustajanja od torture i smrtne kazne nije humanost kažnjavanja, već reforma utemeljena na novim tehnologijama nadzora i discipline osuđenika.⁴ U takvim uvjetima Foucault je smatrao da je Benthamov „Panoptikon“ idealtip zatvora u kojem se provodi nadzor i disciplina.⁵

U suvremenim kaznenopravnim sustavima zatvor više nije nužan za uspostavu nadzora i discipline. U tu svrhu može poslužiti lepeza alternativnih sankcija u kojima se nastoji disciplinirati osuđenika, npr. odgađanjem izvršenja izrečene kazne ukoliko ne počini neko novo kazneno djelo (uvjetna osuda), ili ga se nadzire, npr. putem obveze javljanja ili nametanjem obveze nošenja elektroničke narukvice. Jedna od alternativnih sankcija jest i popravljanje štete žrtvi, koja se u praksi zanemaruje, iako se može izreći kao posebna obveza uz uvjetnu osudu. Štoviše, imovinskopravni zahtjevi koje žrtve postavljaju uglavnom se ne dosuđuju, nego se žrtvu upućuje na parnicu. Iako bi humanizacija kaznenog pravosuđa morala podrazumijevati i humaniji pristup prema žrtvi kaznenog djela, a nadzor i discipliniranje počinitelja u prvom bi se redu trebali ogledati u njegovu odnosu prema žrtvi, suvremeni kaznenopravni sustavi, unatoč jačanju uloge žrtve u kaznenom postupku, i dalje su uglavnom fokusirani na kažnjavanje počinitelja. Žrtva je danas prepoznata kao sudionik u postupku s brojnim priznatim pravima, ali se i dalje zanemaruje njezin odnos prema počinitelju, osim u kontekstu utvrđenja činjenica važnih za dokazivanje krivnje i odmjeravanje kazne počinitelju. Kako bi se otklonili ti nedostaci kaznenog pravosuđa, valja razmotriti širu upotrebu restorativne pravde.

Restorativna je pravda „*postupak u kojem sve zainteresirane strane koje su se našle u doticaju s protupravnom radnjom imaju priliku raspraviti na*

---

³ Vijeće Europe, Preporuka R (2018)8 Vijeća ministara državama članicama o restorativnoj pravdi u kaznenim stvarima, pravilo 3.

⁴ Foucault, M., *Nadzor i kazna: rađanje zatvora*, Informator – Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 1994.

⁵ *Ibid.*

koji način ih dotiče protupravnost i odlučiti kako popraviti štetu“.⁶ Stoga je za restorativnu reakciju dovoljna protupravna radnja jer je i u takvu slučaju žrtva pretrpjela štetu, a to što počinitelj nije kriv (jer je npr. djelovao uslijed ispričive krajnje nužde) ne mijenja tu činjenicu.⁷ U svakom slučaju, restorativna pravda nije puki postupak naknade štete, već naglašava komunikaciju s onima koji su pretrpjeli štetu i s onima koji su nanijeli tu štetu.⁸ Prema *Braithwaiteu*, restorativna pravda „*mora imati obnavljajući učinak kako za žrtvu, tako i za počinitelja i za zajednicu u cjelini*“.⁹

Danas većina zemalja u svijetu primjenjuje neki od modela restorativne pravde.¹⁰ Ona se primjenjuje u različitim područjima, kao što su stegovni postupci u obrazovnim ustanovama, brakorazvodni postupci, međunarodni i trgovački sporovi, a primjenjuje se i nakon masovnih kršenja ljudskih prava ili sukoba u vidu tranzicijske pravde.¹¹ U literaturi se uglavnom govori o četiri temeljna modela restorativne pravde: medijacija između počinitelja i žrtve, vijeća zajednice za naknadu štete, obiteljske konferencije i kazneni krugovi.¹²

Nećemo se posebno baviti pojedinim modelima restorativne pravde, već će fokus ovog rada biti prvenstveno na medijaciji između žrtve i počinitelja u različitim postupovnim fazama, koja ima najveći potencijal za širu primjenu restorativne pravde u praksi. Najrecentnija analiza mišljenja odvjetnika, sudaca i korisnika sudova o medijaciji u Hrvatskoj na uzorku od ukupno 438 ispitanika pokazuje „*da je mirenje/medijacija i dalje nepoznat način rješavanja sporova u pravosudnom sustavu Republike Hrvatske. Unatoč ambiciji odvjetnika i sudaca da se upoznaju s postupkom mirenja/medijacije, čini se da je otvorenost pravosudnog sustava prema mirenju/medijaciji osnovna prepreka za*

---

⁶ Braithwaite J., Restorative justice and de-professionalization, *The Good Society*, br. 13(1), 2004, str. 28; Maršavelski, A., Berneš, A., Temeljni aktualni problemi krajnje nužde u kontekstu primjenjivosti restorativne pravde // *Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse* (Zbornik radova u čast profesora Petra Novoselca) / Turković, Ksenija; Munivrana Vajda, Maja; Dragičević Prtenjača, Marta (ur.). Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2018, str. 301.

⁷ Maršavelski, A., Berneš, A., str. 301.

⁸ *Ibid.*, str. 301–302.

⁹ Braithwaite, J., 2002, op. cit. str. vii.

¹⁰ Van Ness, D., *An Overview of Restorative Justice Around the World*, Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice. Vancouver: International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, str. 1.

¹¹ Džamonja Ignjatović, T.; Žegarac, N. (2008). Restorativna pravda između filozofije i empirije, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka u Beogradu*, Beograd, god. II, br. 2/2008, str. 466; Randelović, D., Efikasnost i neki domeni primjene medijacije između žrtve i počinioca, *Godišnjak za psihologiju*, vol. 4, br. 4–5/2006, str. 192.

¹² Mirosavljević, A., Modeli restorativne pravde u svijetu za mlade u sukobu sa zakonom i pregled istraživanja njihove učinkovitosti, *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju* 18.1 (2010), str 55.

njeno provođenje.¹³ Unatoč tome ispitanici su pozitivno ocijenili medijaciju u smislu povećanja efikasnosti sudova, ugodnije interakcije sa strankama, bržeg i jeftinijeg rješavanja spora te povećanja zadovoljstva stranaka.¹⁴ Konačno, analiza upućuje na potrebu ulaganja dodatnog napora u edukaciji svih aktera pravosudnog sustava.¹⁵

Tri su osnovne hipoteze ovog rada. Prva je da su za restorativnu pravdu naj-podobnija imovinska kaznena djela, iako restorativna pravda svoju praktičnu primjenu može pronaći i u slučajevima kaznenih djela nasilja. Druga je da hrvatski kaznenopravni okvir dopušta ograničenu primjenu restorativne pravde u kaznenim stvarima, ali uglavnom izostaje njezina praktična primjena. Treća je hipoteza da u hrvatskoj praksi dominiraju predmeti koji su po svojim karakteristikama primjereni za primjenu modela restorativne pravde.

U okviru istraživanja za potrebe ovog rada obavljeno je ukupno deset polustrukturiranih intervjua sa sucima, državnim odvjetnicima, odvjetnicima i predstavnicima nevladinog sektora radi dobivanja podataka o mogućnostima primjene restorativne pravde u kaznenim stvarima u Hrvatskoj. Također, korištena je i povijesna te komparativna metoda kako bi se analizirao teorijski razvoj koncepta restorativne pravde te komparativna rješenja vezana za njegovu primjenu u drugim zemljama – Norveškoj i Nizozemskoj – koje su poznate po uspješnoj primjeni restorativne pravde u kaznenim stvarima.

II. POVIJESNI RAZVOJ OD POZITIVIZMA, TRADICIONALNIH KORIJENA DO SUVREMENE KONCEPTUALIZACIJE RESTORATIVNE PRAVDE

1. Pozitivizam, mjere društvene obrane, nova društvena obrana i viktimologija

Jedno od naslijeđa talijanske pozitivističke škole 19. stoljeća jesu tzv. mjere društvene obrane, koje su zamišljene da zamijene kazne.¹⁶ Među najvažnijim predstavnicima te škole bio je *Enrico Ferri*, koji je vjerovao da su društveni problemi jedan od glavnih uzroka kriminala, pa politika suzbijanja kriminala treba biti ponajprije usmjerena na otklanjanje tih društvenih problema. Njegov općeniti stav da bi učinkovita socijalna, ekonomska i obrazovna reforma, usmjerena prije svega na najsiriromašnije društvene slojeve, bila najprikladniji

---

¹³ Gospodnetić, F., *Medijacija u pravosuđu: Analiza mišljenja odvjetnika, sudaca i korisnika sudova o medijaciji kao alternativnom rješavanju sporova*, Datafit, Zagreb, 2021, str. 23.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Ferri, E., *Dei Sostitutivi Penali*, Roux e Favale, Torino, 1880.

način suzbijanja kriminaliteta pokazao se ispravnim, osobito s obzirom na to da je imovinski kriminalitet najzastupljeniji. Međutim nedostatak *Ferrijeva* pristupa pojedinačnom rješavanju problema kriminaliteta, osim što se temeljio na problematičnoj tipologiji od pet vrsta zločinaca,¹⁷ bio je i u tome što je kazneno djelo kao fenomen promatrao prvenstveno iz perspektive društva, a ne i iz perspektive odnosa pojedinaca – počinitelja i žrtve.

Positivistička teza o potrebi uspostave mjera društvene obrane naišla je na plodno tlo u novom pokretu društvene obrane, koji se pojavio sredinom 20. stoljeća i čiji je začetnik bio Filippo Gramatica,¹⁸ a najznačajniji predstavnik *Marc Ancel*.¹⁹ Iako je nova društvena obrana nastojala afirmirati počinitelja kao subjekta, ona se ipak koncepcijski temeljila na njegovoj „opasnosti“, od koje se treba „braniti“. Nedostatak je i to što je žrtva bila izvan fokusa, dok su mjere i dalje bile usmjerene na počinitelja. Ipak, društvena je obrana počivala, između ostalog, na idejama dejuridizacije i terapijskog kaznenog prava, na kojima dijelom počivaju i suvremeni koncepti restorativne pravde. Naime brojna istraživanja pokazuju da se dio kaznenih predmeta može kvalitetnije i učinkovitije riješiti izvan formalnog kaznenog postupka, uz terapijski pristup rješavanju konflikta između počinitelja i žrtve.

Također, sredinom 20. stoljeća razvija se viktimologija kao nova disciplina koja se bavi proučavanjem žrtve, pri čemu se utemeljujućim smatra djelo „*Zločinac i njegova žrtva*“ iz 1948. kriminologa *Hansa von Hentiga*, koji je kategorizirao žrtve ovisno o riziku njihove viktimizacije.²⁰ Ipak, tvorac naziva te discipline bio je *Benjamin Mendelsohn*, koji je razvio šest kategorija tipova žrtava na temelju stupnja njihove krivnje.²¹ To je otvorilo put istraživanjima odnosa između počinitelja i žrtve u različitim fazama prije, za vrijeme i nakon počinjenja kaznenog djela – primjerice u djelu *Stephena Schafera*²² – koja su osobito važna za primjenu odgovarajućeg restorativnog mehanizma te su utjecali na razvoj restorativne pravde. Među našim autorima najveći je doprinos viktimologiji svakako dao *Šeparović*.²³

---

¹⁷ Ferri, E., *La sociologie criminelle*, str. 136.

¹⁸ Gramatica, F., *Principi di difesa sociale*, CEDAM, Padova, 1961.

¹⁹ Ancel M., *La defense sociale nouvelle*, Cujas, Paris, 1954.

²⁰ Von Hentig, H., *The Criminal and His Victim*. Studies in the Sociobiology of Crime. Yale University Press, New Haven, 1948.

²¹ Vidi npr. Ferguson, C., Turvey, B. E., *Victimology: A brief history with an introduction to forensic victimology*, u: Turvey, B. E. (ur.) *Forensic victimology: Examining violent crime victims in investigative and legal contexts* (2009), str. 15.

²² Schafer, S., *The victim and his criminal: A study in functional responsibility*. Vol. 34. New York: Random House, 1968.

²³ Vidi Turković, K.; Maršavelski, A.; Roksandić Vidlička, S. (ur.), *Liber Amicorum Zvonimir Šeparović: Od kaznenog prava do viktimologije*, Zbornik radova u čast 80. rođendana profesora emeritusa Zvonimira Šeparovića, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb,

To je svakako utjecalo na jačanje pravnog položaja žrtve kaznenog djela te je istraživanje tematike žrtava u kaznenom pravu i postupku danas jedna od središnjih tema u našoj kaznenopravnoj literaturi.²⁴

2. Razvoj koncepta restorativne pravde i njegova empirijska utemeljenost

Pojačani interes za istraživanje žrtava i konceptualizaciju njihova položaja u kaznenom postupku, kao i izvan njega, doveo je 1970-ih do razvijanja koncepta restorativne pravde kao posredovanja ili mirenja između žrtava i počinitelja kaznenih djela. Iako se izraz „restorativna pravda“ pojavljivao i ranije u nekim izvorima, u njegovu suvremenom značenju prvi ga je put upotrijebio *Albert Eglash* 1977. godine opisujući tri različita pristupa kaznenopravnog sustava, gdje restorativnu pravdu – kao pristup utemeljen na popravljanju štete nastale kaznenim djelom uz sudjelovanje žrtava i počinitelja – postavlja nasuprot retributivnoj pravdi, utemeljenoj na kazni, te distributivnoj pravdi, utemeljenoj na terapijskom tretmanu počinitelja.²⁵ Te je godine *Nils Christie* objavio poznati rad „*Konflikt kao vlasništvo*“, u kojem je iznio tezu da je kazneno djelo konflikt u koji su uključeni počinitelj, žrtva i zajednica te da oni trebaju biti ti koji će ga riješiti jer taj konflikt pripada njima, a ne pravnicima, koji ga provođenjem kaznenog postupka „kradu“ od njih.²⁶

2009; Maršavelski, A., 2014. Povijest katedri za kazneno i kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 64(5-6), str. 789–796.

²⁴ Vidi Krapac, D., The position of the victim in Criminal Justice: a restrained Central and Eastern European perspective on the victim-offender mediation, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, vol. 3, no. 3, 1995; Tomašević, G., Pajčić, M., Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15(2), 2008, str. 817–857; Škorić, M., Debeljak-Rukavina, S., Karlavaris-Bremer, U., Žene i nasilje – žrtve i počiniteljice; Utjecaj činjenice nasilja na izbor vrste i mjere kazne u sudskoj praksi, u: Grozdanić, V. (ur.), *Kada žena ubije*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2011, str. 299–332; Ivičević Karas, E., Burić, Z., Filipović, H., Prva iskustva policijskih službenika u provođenju pojedinačne procjene žrtava kaznenih djela, *Policija i sigurnost* 28.4/2019 (2019), 468–489; Burić, Z., Položaj žrtve u hrvatskom i makedonskom kaznenom procesnom pravu kroz prizmu Okvirne odluke o položaju žrtava u kaznenom postupku, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 61.2 (2011), 491–517; Burić, Z., 2015. Novi položaj žrtve u kaznenom postupku – u povodu obveze transponiranja odredaba Direktive 2012/29/EU u hrvatski kaznenopravni sustav. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 22(2), str. 383–410.

²⁵ Vidi npr. Van Ness, D.W., Heetderks Strong, K., *Restoring Justice – An Introduction to Restorative Justice*. 4th ed. New Providence, N.J.: Matthew Bender & Co., Inc., 2010, str. 21–22; Čopić, S., Pojam i osnovni principi restorativne pravde, *Temida*, Beograd br. 1/2007, str. 27; Tulumović, M., Restorativna pravda uz osvrt na međunarodnu regulativu i primjenu u maloljetničkom zakonodavstvu, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, 7(14), str. 633.

²⁶ Christie, N., Conflict as Property, *The British Journal of Criminology*, br 1, 1977, 1–15.

Istraživanja o restorativnoj pravdi interdisciplinarna su, pa se među autorima o toj temi pojavljuju pravници, kriminolozi, viktimolozi, sociolozi, socijalni pedagozi, socijalni radnici i dr. U našoj su se literaturi tom temom posebno bavili *Koller-Trbović i Gmaz-Luški*²⁷ u kontekstu izvansudske nagodbe, *Mirosavljević*, koja je analizirala modele restorativne pravde,²⁸ *Grozdanić i Škorić*,²⁹ zalažući se za primjenu restorativne pravde kao alternative kažnjavanju, te *Maršavelski i Berneš*,³⁰ posebno se zalažući za primjenu restorativne pravde u graničnim slučajevima između osuđujuće i oslobađajuće presude, kao što su određeni problemski slučajevi krajnje nužde.

Kroz povijest restorativna je pravda u nekim razdobljima i pravnim sustavima imala veću ulogu, a u nekim manju, međutim nesporno je da korijeni restorativne pravde sežu u daleku prošlost u tradicijama gotovo svih svjetskih kultura. Neke drevne tradicije, uključujući grčku, rimsku i arapsku civilizaciju, koje su ostavile snažan trag i u našoj regiji, prihvaćale su modele restorativne pravde čak i slučaju ubojstava.³¹ Istodobno unutar tih tradicija restorativna je pravda često bila gurnuta u stranu ili ugrožena punitivnim elementima, kojima se pridavala važnost u kulturama časti, kao npr. na Kosovu, gdje se stoljećima prakticirala krvna osveta.³² Upravo je događaj u našoj regiji, na Kosovu, rekordni primjer tradicionalnog postupka restorativne pravde, gdje se – u skladu s albanskim običajnim pravom kodificiranim u Kanunu Leke Dukadžinija iz 15. stoljeća – ranih 1990-ih godina u okviru kampanje pomirenja obitelji zavađenih krvnom osvetom okupio najveći zabilježeni broj sudionika postupka restorativne pravde od najmanje 100 tisuća.³³ Rezultat je jednako impresivan – nevjerojatnih 0 slučajeva ubojstava na Kosovu 1993. godine³⁴ – općenito, ne samo iz krvne osvete, u usporedbi s nekoliko desetaka ubijenih u nekim drugim razdobljima kosovske povijesti. To upućuje na ogroman potencijal restorativne pravde u stvaranju kulture nenasilja, kao i na činjenicu da restorativna pravda ne postiže uspjehe samo u zemljama razvijenog zapada.

---

²⁷ Koller-Trbović, N., Gmaz-Luški, V., Primjena izvansudske nagodbe (medijacija) u pretkaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 13, no. 2, 2006, str. 933–956,

²⁸ Mirosavljević, op. cit. *supra*.

²⁹ Grozdanić, V., Škorić, M., O kaznenom pravu i kazni zatvora, u: Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M. (ur.), Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse, Liber Amicorum Petar Novoselec, str. 205-227.

³⁰ Maršavelski, A., Berneš, A., op.cit., str. 299-333.

³¹ Van Ness, D., *Crime and Its Victims: What We Can Do?* Intervarsity Press, 1986., str. 64-68.

³² Maršavelski, A., Sheremeti, F. i Braithwaite, J., Did Nonviolent Resistance Fail in Kosovo?, *British Journal of Criminology*, 58, 2018, str. 219.

³³ *Ibid.*, str. 224.

³⁴ *Ibid.*

Koncept restorativne pravde dijelom je iznikao u kontekstu nemogućnosti ili teškoća nekadašnjih društvenih zajednica da pronađu počinitelje, da se utvrdi njihova krivnja te da ih se na odgovarajući način kazni.³⁵ Osim prisutnosti tradicionalne kulture časti, razloge pribjegavanja restorativnoj pravdi valja tražiti u tehničkim nemogućnostima istraživanja zločina, lošoj i nedostatnoj pravnoj regulaciji te prevlasti nečovječnih kazni.³⁶ Razvoj kaznenog prava i dogmatike polučio je istančane kriterije za utvrđenje je li određeno djelo protupravno, je li počinitelj kriv, treba li ga osuditi i kazniti za počinjeno djelo – što je dovelo do veće samouvjerenosti pravnik da postupaju ispravno kada osuđuju (kažnjavaju) ili oslobađaju okrivljenika. Tako su u kodifikacijama kaznenog zakonodavstva u 19. i 20. stoljeću kojima je došlo do odvajanja kaznenog i građanskog prava i postupka napušteni tradicionalni restorativni modeli. Međutim, ovisno o intenzitetu straha od kriminala u društvu, to je u nekim zemljama dovelo do izrazito punitivnog pristupa (npr. učestalo izricanje bezuvjetnih zatvorskih kazni u SAD-u), a u drugim do izrazito blagog pristupa, gdje većina počinitelja prolazi bez „prave“ kazne (većinski udio uvjetnih osuda bez posebnih obveza u hrvatskom kaznenom pravosuđu). U obje krajnosti SAD-a i Hrvatske individualizacija izrečenih sankcija počinitelju izrazito je slaba – a upravo ta individualizacija najviše bi se postigla primjenom restorativne pravde.

I na području Hrvatske u prošlosti se prakticirala restorativna pravda, i to najčešće u vidu izvansudskog mirenja, koje je prethodilo sudskom postupku. Primjerice 1451. godine u Zagrebu je „*neki Antun, nakon bezuspješnog pokušaja mirenja, osuđen na plaćanje troškova liječenja i 25 pensa kovaču Pavlu, kojeg je tako pretukao drvenom palicom da je Pavao jedva preživio nakon zadobivenih ozljeda*“.³⁷ U to se vrijeme nije pravila jasna razlika između kaznenog i građanskog postupka, pa su postupci radi utvrđivanja deliktne odgovornosti često objedinjavali građanske i kaznene elemente.³⁸ Iako u navedenom primjeru mirenje nije uspjelo, ishod postupka imao je višestruko restorativni karakter jer ne samo što je počinitelj platio žrtvi troškove liječenja nego joj je platio i dodatni novčani iznos kao sankciju punitivnog karaktera, koja se plaćala žrtvi umjesto državi, kao što se danas plaća novčana kazna. Međutim to bi bio primjer restorativne pravde u širem smislu, koji obuhvaća i sudske po-

---

³⁵ Maršavelski/Berneš, str. 328.

³⁶ Ibid.

³⁷ MCZ VII, 14, 16 (citirano prema Judaš, K., Nasilni zločini protiv osoba u sudskim spisima zagrebačkog Gradeca u kasnom srednjem vijeku, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, 2013., str. 59).

³⁸ Naime zbog društvenopolitičkih okolnosti toga vremena kazneno pravo nije imalo toliko naglašeni javnopravni karakter, do kojeg je došlo jačanjem središnje državne vlasti. Primjerice fiskalni interesi srednjovjekovne šibenske komune doprinijeli su prevladavanju javnopravnog karaktera kaznenog prava, a novčana je kazna postala glavni oblik kaznene reakcije (Jaramaz, I., Osnovna obilježja kaznenog sustava srednjovjekovne šibenske komune, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 1(1994), str. 270).

stupke s restorativnim elementima, kao što su adhezijski postupci, tj. kazneni postupci u kojima je žrtva postavila imovinskopравни zahtjev.

U literaturi se kao jedan od prvih suvremenih slučajeva restorativne pravde navodi „Kitchenerski eksperiment“ iz 1974., koji je bio proveden na inicijativu kanadskog probacijskog službenika Marka Yantzija da se dvoje počinitelja tinejdžera izravno sastanu sa svojim žrtvama nakon vandalskog pohoda.³⁹ Unatoč tome što su bili krivi po 22 točke optužnice za počinjenu štetu različitim oštećenicima, sud je dozvolio da se počinitelji sastanu sa svima njima. Sa žrtvama je dogovorena naknada štete te je počiniteljima izrečena novčana kazna od 200 dolara i rok kušnje od 18 mjeseci. Mladi su počinitelji radili tijekom ljeta kako bi otplatili dug.⁴⁰ Nakon što je primila novac, jedna oštećenica bila je toliko oduševljena – jer nije očekivala da će ikad vidjeti taj novac – da je odlučila da će ga dati za posebnu namjenu kako bi pomogla nekom drugom.⁴¹

Empirijska istraživanja koja su evaluirala uspješnost pojedinih modela restorativne pravde pokazuju da su programi restorativne pravde učinkovitiji u smanjenju stope recidivizma od formalnog kaznenog sustava,⁴² premda neki autori dovode u pitanja neka od tih istraživanja zbog metodoloških ograničenja.⁴³ Kada govorimo o kategorijama kaznenih predmeta u kojima je restorativna pravda uspješnija u smanjenju recidivizma, to su maloljetnički predmeti⁴⁴ i predmeti kaznenih djela nasilja,⁴⁵ a u najvećem broju predmeta imovinskih delikata ne pokazuje uspješnost (iako ne pokazuje ni bitno manju uspješnost u odnosu na sudske postupke).⁴⁶ Međutim ono što je jednako važno, ako ne i važnije od smanjenja stope recidivizma, jest da empirijska istraživanja jasno upućuju na to da restorativna pravda osnažuje žrtve u brojnim aspektima, kao što je realizacija njihova prava na naknadu štete, smanjenje straha, simptoma posttraumatskog stresa, ljutnje, želje za osvetom, dok istovremeno povećava njihov osjećaj osobne sigurnosti te povjerenje u pravdu.⁴⁷

---

³⁹ Peachey, D., *The Kitchener experiment*, u: M. Wright, B. Galaway (ur.), *Mediation and criminal justice: Victims, offenders and community*, Sage, London, 1989; McCold, P., *Restorative justice practice: The state of the field*, Conference Building Strong Partnerships for Restorative Practices, Burlington, 1999, str. 6.

⁴⁰ Wright, M., *Towards a Restorative Society: A problem-solving response to harm*, Make Justice Work, London, 2010, str. 17.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Mirosavljević, A., *op. cit.*, str. 60; Braithwaite, J., *Restorative Justice and Responsive Regulation: The question of evidence*, RegNet Working Paper No. 51, School of Regulation and Global Governance (RegNet), 2016.

⁴³ Vidi npr. Weatherburn, D., Macadam, M., *A review of restorative justice responses to offending*, Evidence Base: A Journal of Evidence Reviews in Key Policy Areas, 1 (2013).

⁴⁴ Mirosavljević, str. 58–59.

⁴⁵ Braithwaite, str. 3.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*, str. 7.

III. EUROPSKI I MEĐUNARODNI PRAVNI OKVIR RESTORATIVNE PRAVDE U KAZNENIM STVARIMA

Na europskoj i međunarodnoj razini postoji jasan trend za širom primjenom restorativne pravde u kaznenim stvarima. Još 1999. godine Odbor ministara Vijeća Europe usvojio je Preporuku o medijaciji u kaznenim stvarima.⁴⁸ Zatim je uslijedila Okvirna odluka Europskog vijeća o položaju žrtava u kaznenom postupku od 15. ožujka 2001. godine, koja je propisala da svaka država članica potiče medijaciju između žrtava i počinitelja kaznenog djela (čl. 10).⁴⁹ Nakon toga, 2002. godine, Gospodarsko i socijalno vijeće UN-a usvojilo je *Osnovna načela primjene programa restorativne pravde u kaznenim stvarima*.⁵⁰ Na razini Europske unije 2012. godine Okvirna odluka zamijenjena je *Direktivom o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela*,⁵¹ koja je predviđjela tzv. službe za restorativnu pravdu (*restorative justice services*), a koje su detaljno opisane u preambuli Direktive:

*„Službe za popravljjanje štete, uključujući na primjer medijaciju između žrtve i počinitelja, grupne obiteljske sastanke i sastanke za mirenje, mogu biti od velike koristi za žrtvu, ali zahtijevaju zaštitne mjere kako bi se spriječili sekundarna i ponovljena viktimizacija, zastrašivanje i odmazda. Takve bi službe trebale stog prvenstveno uzimati u obzir interese i potrebe žrtve, popravljajući štetu koja je nanesena žrtvi i izbjegavajući daljnju štetu. Čimbenike poput prirode i težine kaznenog djela, proizašlog stupnja traume, ponovljene povrede tjelesne, spolne ili psihičke nepovredivosti žrtve, neravnoteže odnosa moći i dobi, zrelosti ili intelektualne sposobnosti žrtve, a koji bi mogli ograničiti ili umanjiti sposobnost žrtve za izbor utemeljen na informacijama ili bi mogle ugroziti pozitivni ishod za žrtvu, trebalo bi uzeti u obzir prilikom upućivanja predmeta službama za popravljjanje štete te prilikom provođenja postupka popravljjanja štete. Postupak popravljjanja štete trebao bi u načelu biti povjerljiv, osim ako se stranke drukčije sporazume ili ako se to zahtijeva nacionalnim pravom zbog važnijeg javnog interesa.“*⁵²

Službe za restorativnu pravdu posebno su regulirane u čl. 12. Direktive, koji predviđa za žrtve kaznenih djela pristup sigurnim i stručnim službama

⁴⁸ Vijeće Europe, Preporuka R (99)19 Vijeća ministara državama članicama o medijaciji u kaznenim stvarima.

⁴⁹ Okvirna odluka Vijeća od 15. ožujka 2001. o položaju žrtava u kaznenom postupku, 2001/220/PUP.

⁵⁰ United Nations Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters, UN Economic and Social Council Res. 2002/12.

⁵¹ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća, 2001/220/PUP.

⁵² *Ibid.* (Preambula), para. 46.

za restorativnu pravdu, da se te službe koriste samo ako su u interesu žrtve te da države članice olakšavaju upućivanje predmeta tim službama (uspostavom postupaka ili smjernica o uvjetima za takvo upućivanje). Također, prema čl. 25. st. 4. Direktive, države članice dužne su poticati osposobljavanje djelatnika službi za restorativnu pravdu.

Konačno, Odbor ministara Vijeća Europe 2018. godine donio je novu Preporuku o restorativnoj pravdi u kaznenim stvarima.⁵³ Ta Preporuka i njezin komentar obrazlažu načine na koje države mogu koristiti restorativnu pravdu kako bi se povećala učinkovitost mirenja žrtava i počinitelja te je najnapredniji i najsofisticiraniji međunarodni pravni instrument u ovom području. Preporučuje se da sve žrtve i počinitelji imaju pristup procesu restorativne pravde i zalaže se za kulturnu promjenu prema restorativnijem pristupu procesuiranja kaznenih djela na svim razinama politike i prakse.

IV. KOMPARATIVNA ANALIZA MODELA UZORA: NORVEŠKA I NIZOZEMSKA

1. Norveška

U Norveškoj se restorativnom pravdom bavi Vijeće za sukobe,⁵⁴ koje godišnje rješava više od četiri kaznenih predmeta i još toliko građanskih predmeta.⁵⁵ Pritom je značajan broj građanskih predmeta izvorno bio kaznenog karaktera, ali su usmjereni u građanski postupak, kao npr. slučajevi počinitelja ispod dobi kaznene odgovornosti ili kaznena djela malog značaja, a pozadina je sukob u obitelji, susjedstvu ili zajednici.⁵⁶ Osnovne vrijednosti, načela i ciljevi norveškog modela medijacije postižu se kroz uključivanje počinitelja i žrtve kaznenog djela u postupak medijacije na način da im se omogući vidjeti onog drugog, doživjeti ga, razmijeniti oči u oči iskustvo kaznenog djela, kako bi lakše shvatili uzrok i posljedice kaznenog djela i pronašli izlaz iz konflikta koji je nastao, a u konačnici zadovoljili pravdu. Nerijetko to za žrtvu znači vraćanje osjećaja dostojanstva, a za počinitelja prihvaćanje odgovornosti i sprječavanje recidivizma, što je jednako važno za društvo u cjelini.

---

⁵³ Vijeće Europe, Preporuka R (2018)8 Vijeća ministara državama članicama o restorativnoj pravdi u kaznenim stvarima.

⁵⁴ Konfliktraadet (Vijeće za sukobe), <https://konfliktraadet.no>.

⁵⁵ Nylund, A., *The Many Ways of Civil Mediation in Norway*, u: L.Ervo i A. Nylund (ur.) *The Future of Civil Litigation: Access to Courts and Court-annexed Mediation in the Nordic Countries*, Springer, 2014, str. 108.

⁵⁶ *Ibid.*

Sukladno Zakonu o postupku Vijeća za sukobe,⁵⁷ kao i svaka druga medijacija, medijacija između počinitelja i žrtve mora biti dobrovoljna, uz izravno sudjelovanje stranaka bez odvjetnika, s tim da se ne smiju primjenjivati metode nametanja srama ili krivnje, već se primjenjuju metode potpore strankama u izravnoj komunikaciji. Uspješno okončanom medijacijom društvo ostvaruje blagodati zadovoljavajuće reintegracije u društvo i žrtve i počinitelja, kao i koristi izgradnje sigurnog okružja za zajednicu. Također, kao u svakoj drugoj medijaciji, svi sastanci, koji mogu biti pripremni, pojedinačni, zajednički ili prošireni, zatvoreni su, odnosno potpuno povjerljivi, kako bi se osiguralo povjerenje stranaka i omogućila strankama potpunu privatnost u rješavanju konflikta.

U Norveškoj ne postoji klasična sudska medijacija u kaznenim postupcima koji su pokrenuti pred sudom. Međutim medijacija je vrlo važna za kazneni progon jer državni odvjetnik može uvjetovati pokretanje kaznenog postupka sudjelovanjem u medijaciji. Nadalje, sud može, kada izriče uvjetnu osudu, kao poseban uvjet, odnosno kao posebnu obvezu naložiti medijaciju između počinitelja i žrtve, a medijacija može biti i dijelom rada za opće dobro. U postupcima prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela sud može kao alternativnu sankciju odrediti medijaciju. Ako je započet postupak medijacije između žrtve i počinitelja, sud će to uzeti u obzir prilikom upravljanja kaznenim postupkom i prilikom donošenja odluke o sankciji.

Iz priručnika za medijatore u Norveškoj⁵⁸ razvidno je da Norveška vrlo ozbiljno shvaća Preporuku Vijeća Europe o primjeni restorativne pravde u kaznenim predmetima te pokušava ojačati već na zavidnoj razini razvijen sustav medijacije.

S obzirom na to da je jedna od aktivnosti aktualnog projekta Ministarstva pravosuđa i uprave RH “Unapređenje sustava sudskog mirenja”, financiranog od strane Kraljevine Norveške, izrada priručnika, može se očekivati da će takav instrument pomoći u praktičnoj implementaciji postojećeg zakonodavstva u Republici Hrvatskoj, kao i spomenute Preporuke Vijeća Europe. Dapače, možda rezultati projekta potaknu i prilagodbu zakonodavnog okvira Hrvatske kako bi više podupirao razvoj restorativne pravde i primjenu medijacije u Hrvatskoj.

---

⁵⁷ Zakon o postupku Vijeća za sukobe (Lov om konfliktrådsbehandling), Ministarstvo pravosuđa i javne sigurnosti Norveške, dostupan na: <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2014-06-20-49>.

⁵⁸ Konfliktraadet, The Mediator’s Handbook: Basic principles and practice advice for facilitators of restorative justice in the Norwegian National Mediation Service, Oslo, 2021, dostupno na: <https://konfliktraadet.no/wp-content/uploads/2021/06/The-Mediators-Handbooks-New-visual-profile-June-21-With-bookmarks.pdf>.

2. Nizozemska

Za razliku od Norveške, u Nizozemskoj se medijacija u kaznenim stvarima obavlja pri sudovima, na kojima su uspostavljeni uredi za medijaciju.⁵⁹

Ne postoje zakonska ograničenja koja bi isključivala mogućnost primjene medijacije u kaznenim postupcima, ni s aspekta kaznenog djela ni s aspekta propisane kazne za kazneno djelo koje je predmetom postupka. Logično, podobni predmeti za medijaciju jesu oni u kojima su inkriminirana kaznena djela počinjena na štetu neke žrtve ili oštećenika općenito. Najčešće se radi o kaznenim progonima za kaznena djela prijetnje, krađe, prijevare, uzrokovanja prometne nesreće i sva kaznena djela s obilježjima nasilja.

U tako podobnim predmetima za medijaciju državni odvjetnik i sud, postupajući svaki u okviru svoje nadležnosti, mogu uputiti predmet uredu za medijaciju kako bi ponudili žrtvi i počinitelju medijaciju. Izravno uredu za medijaciju može se obratiti i centar za socijalnu skrb ako se radi o nekom predmetu u kojem bi bilo involvirano dijete – bilo u svojstvu počinitelja bilo u svojstvu žrtve kaznenog djela – ako drži da bi bilo svrsishodno provesti medijaciju.

Postupanje ureda za medijaciju mogu posredno predložiti i odvjetnici – branitelj okrivljenika ili punomoćnik žrtve, a može i Ured za probaciju. Naime Ured za probaciju i odvjetnici s takvim se prijedlogom obraćaju sudu ili državnom odvjetniku, na temelju čije odluke predmet može biti upućen uredu za medijaciju.

Važno je naglasiti da medijacija ne predstavlja alternativni postupak suđenju, već suštinski nudi mogućnost otklanjanja posljedica kaznenog djela – u smislu postizanja konsenzusa o naknadi materijalne i nematerijalne štete. Naime žrtve najčešće trpe emocionalne posljedice.

Kada primi predmet, ured za medijaciju kontaktira žrtvu i počinitelja kako bi utvrdio postoji li mogućnost da se te stranke uključe u postupak medijacije. Počinitelj je stranka kojoj se ured prvoj obraća. Ukoliko u tom razgovoru utvrdi da počinitelj prihvaća svoju odgovornost za počinjeno kazneno djelo i da želi popraviti štetu uzrokovanu tim kaznenim djelom, ured za medijaciju potom se obraća žrtvi kako bi utvrdio želi li žrtva o tome razgovarati s počiniteljem. Do postupka medijacije doći će samo ukoliko obje stranke dobrovoljno žele sudjelovati u medijaciji. Dakle kada utvrdi da su i žrtva i počinitelj zainteresirani, ured će odrediti dva specijalizirana medijatora za medijaciju u kaznenim postupcima i zakazati sastanak za medijaciju.

Medijacija kreće s pojedinačnim, preliminarnim sastancima. Prvo se održava sastanak s počiniteljem, potom sastanak sa žrtvom.

---

⁵⁹ Informacije o medijaciji u kaznenim stvarima dostupne su na web-stranici Pravo-sudnog sustava Nizozemske: <https://www.rechtspraak.nl/Onderwerpen/mediation/mediation-in-strafzaken>.

Sastanci se provode u za to posebno određenoj sobi u zgradi suda, u potpunosti su povjerljivi, a sam je postupak besplatan za korisnike.

Kada se nakon pojedinačnih sastanaka utvrde bitni sastojci sporazuma, provodi se zajednički sastanak, u kojem sudjeluju žrtva, počinitelj i oba medijatora. Na tom se sastanku nerijetko razgovara o važnim činjenicama, odnosno okolnostima vezanima uz inkriminirani događaj, zatim o percepciji tog događaja u očima žrtve i u očima počinitelja, njihovim osjećajima, posljedicama i šteti koja je uzrokovana kaznenim djelom, a poglavito se razmatra što bi pomoglo u otklanjanju nastalih posljedica i kako nastaviti dalje. U konačnici, žrtva i počinitelj odlučuju o sadržaju svog pisanog sporazuma, koji na kraju i zaključuju te time završava postupak medijacije.

Postignuti sporazum bit će uložen u kazneni spis suda, a sud i državni odvjetnik svakako će ga uzeti u obzir prilikom donošenja odluka iz svoje nadležnosti.

U svom intervjuu nizozemska državna odvjetnica Odjela za mladež u Amsterdamu Rianne de Back⁶⁰ ukratko je pojasnila svoje stajalište da stranke stvarno dobivaju određenu vrijednost medijacijom i da medijacija pozitivno utječe na sprječavanje recidivizma.

U njezinim predmetima u kojima se bavi maloljetnim počiniteljima susret počinitelja i žrtve omogućuje ispriku, omogućuje popravljjanje međusobnog odnosa, naknadu štete, kao i dogovor da se možda više nikada ne žele vidjeti. Bitno je samo da su te stranke otvorene za medijaciju, da je žele, a onda je sve moguće.

Dala je primjer jednog svog predmeta u kojemu su dva maloljetnika (13 i 14 godina) izvela ozbiljan DDoS-napad i onemogućila školi pristup internetu kako bi spriječili korištenje digitalne ploče. Za njih je taj čin bio šala, a zapravo su počinili djelo kibernetičkog kriminala. Na rad škole to je utjecalo tjednima. Popravak štete mjerio se u desecima tisuća eura. Nakon što su otkriveni, škola je na taj čin gledala kao na nepodopštinu inače vrlo uspješnih učenika, tako da je započeta medijacija, u kojoj su sudjelovali predstavnici škole, maloljetni počinitelji i njihovi roditelji. Medijacija je bila uspješna, a sporazum je obuhvaćao ispriku, koja je bila prihvaćena jer je škola htjela da djeca završe svoje školovanje. Roditeljima, koji su platili štetu, djeca su se obvezala nadoknaditi je u budućnosti, kad se za to stvore uvjeti, a s obzirom na to da su počinitelji bili vrlo spretni u računarstvu, preuzeli su obvezu raditi 20 sati za ICT-sustav škole. Budući da je postignuti sporazum ispunjen, škola nije pokretala sudski postupak jer nije vidjela da bi se ikakva svrha postigla strožom sankcijom. Naime djeca su osvijestila neprihvatljivost svog ponašanja, šteta je namirena, a djeca su svojim radom dala doprinos svojoj školi i mogu nastaviti svoj život

---

⁶⁰ De Rechtspraak, Openbaar Ministerie, Mediation in Strafzaken, 2020, dostupno na: <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/infoblad-mis-jeugd.pdf>.

bez tereta kaznene evidencije. Postignutim sporazumom ostvareni su interesi i maloljetnih počinitelja, i škole, i društva.

U intervjuu s nizozemskom kaznenom sutkinjom Patriciom Struijs vidljivo je njezino mišljenje na temelju iskustava iz prakse koji su predmeti najpodobniji za medijaciju i zašto.⁶¹ Ona smatra da treba obratiti pozornost na predmete u kojima su počinitelj i žrtva u takvu odnosu da su među njima i budući konflikti izvjesni. Dakle kada je riječ primjerice o kaznenim djelima koja su produkt inicijalno narušenih susjedskih odnosa ili kada je riječ o konfliktu bivših supružnika koji imaju zajedničku djecu i sl. Tada treba ponuditi medijaciju počinitelju i žrtvi jer će kroz taj model možda uspjeti urediti svoj budući odnos u obostranom interesu, pronaći prihvatljiv *modus vivendi*, čime će biti spriječena nova kaznena djela i novi kazneni postupci, što je opći društveni interes.

Zapravo, riječ je o predmetima u kojima uvriježena kaznenopravna zaštita kroz kazneni postupak, osudu i izricanje sankcije neće postići očekivani efekt sprječavanja i suzbijanja kriminaliteta. Dapače, jedan od susjeda koji je u kaznenom postupku okrivljenik može svojom prijavom u drugom predmetu inicirati kazneni postupak protiv žrtve u prvom kaznenom postupku i tako u nedogled. Ako stranke ne ostvare uspjeh u medijaciji, to neće utjecati na kazneni postupak, jer se svakako vraćaju u suđenje. No ako uspiju u medijaciji, to se uvijek uzima u obzir u kaznenom postupku kao važna okolnost pri odabiru vrste i mjere sankcije.

V. HRVATSKI PRAVNI I PRAKTIČNI OKVIR RESTORATIVNE PRAVDE U KAZNENIM STVARIMA

1. Mogućnosti primjene restorativne pravde u kaznenim stvarima

Praktična je primjena restorativne pravde u kaznenim stvarima u Hrvatskoj nedovoljna, premda naš kaznenopravni okvir otvara brojne mogućnosti, koje su potpuno neiskorištene ili su nedovoljno korištene. Stoga je važno rasvijetliti te mogućnosti kako bi restorativna pravda postala uobičajena pojava u kaznenim stvarima. Hrvatski kaznenopravni okvir dopušta u većoj ili manjoj mjeri primjenu restorativne pravdu u sljedećih deset situacija: 1. primjena općeg načela svrhovitosti; 2. primjena načela svrhovitosti prema maloljetnicima; 3. sporazumijevanje državnog odvjetništva s okrivljenikom; 4. mirenje u postupcima po privatnoj tužbi; 5. mirenje u postupcima po prijedlogu oštećenika; 6. mirenje s oštećenikom kao supsidijarnim tužiteljem; 7. izricanje posebnih ob-

---

⁶¹ De Rechtspraak, Openbaar Ministerie, Mediation in Strafzaken, 5/2017, dostupno na: https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/_infoblad-mediation-in-strafzaken-1-al-ttekst.pdf.

veza; 8. adhezijski postupak; 9. restorativna pravda tijekom izvršavanja kazne zatvora; 10. ostale mogućnosti primjene restorativne pravde.

1. *Primjena općeg načela svrhovitosti.* Prema čl. 206.d Zakona o kaznenom postupku,⁶² državni odvjetnik može, uz suglasnost žrtve ili oštećenika, uvjetno odgoditi ili odustati od kaznenog progona iako postoji osnovana sumnja da je počinjeno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti i za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina ako osumnjičenik, odnosno okrivljenik, preuzme kao obvezu jednu od šest taksativno navedenih obveza, među kojima su i one restorativnog karaktera: popravljjanje ili naknada štete prouzročene kaznenim djelom, plaćanje dospjelih obveza te uplata u korist javne ustanove, humanitarne ili karitativne svrhe.

2. *Primjena načela svrhovitosti prema maloljetnicima.* Na temelju čl. 72. u vezi s čl. 71. Zakona o sudovima za mladež,⁶³ iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do pet godina, ako smatra da ne bi bilo svrhovito vođenje postupka prema maloljetniku,⁶⁴ državni odvjetnik može uvjetovati odluku o tome da nema osnove za vođenje kaznenog postupka spremnošću maloljetnika da izvrši određene obveze. Među njima valja izdvojiti obveze restorativnog karaktera: isprika oštećeniku, popravljjanje štete nanesene kaznenim djelom, uključivanje u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu, uključivanje u rad humanitarnih organizacija, kao i druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika (čl. 72. st. 1. ZSM-a). Nakon što maloljetnik ispuni obveze, državni odvjetnik donosi konačnu odluku o nepokretanju postupka prema maloljetniku (čl. 72. st. 2. ZSM-a).

3. *Sporazumijevanje državnog odvjetništva s okrivljenikom.* Prema ZKP-u, ne samo što stranke mogu pregovarati o uvjetima priznavanja krivnje i sporazumijevanja o sankciji nego i državni odvjetnik ima ovlast i dužnost pregovaranja i sporazumijevanja s okrivljenikom o priznanju krivnje i sankciji.⁶⁵ Pritom, ako dođe do potpisivanja izjave za donošenje presude na temelju sporazuma stranaka, u pravilu je državni odvjetnik dužan samo obavijestiti o tome žrtvu ili oštećenika (čl. 360. st. 5. ZKP-a). Međutim državni odvjetnik

---

⁶² Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19 (u nastavku: ZKP).

⁶³ Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19 (u nastavku: ZSM).

⁶⁴ Pritom su okolnosti kojima se državni odvjetnik treba voditi kod ocjene svrhovitosti narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, prijašnji život maloljetnika i njegova osobna svojstva (čl. 71. st. 1. ZSM).

⁶⁵ Čl. 360. st. 1. i čl. 38. st. 2. toč. 2. ZKP-a.

mora pribaviti suglasnost žrtve za sporazumijevanje ako se radi o kaznenim djelima protiv života i tijela i protiv spolne slobode, za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina, što otvara prostor za primjenu restorativne pravde. U takvoj situaciji žrtva (odnosno član obitelji ako je umrla ili nesposobna dati suglasnost) može ostvariti zadovoljštinu kroz sporazumijevanje, a koju inače možda ne bi mogla ostvariti.

4. *Mirenje u postupcima po privatnoj tužbi.* Kada sud zaprimi privatnu tužbu, a na području suda djeluju mirovna vijeća i obje stranke imaju prebivalište na tom području, može stranke uputiti tim vijećima radi pokušaja mirenja, pri čemu će odrediti rok u kojem će se pokušati mirenje i zastat će sa postupkom, a nakon isteka tog roka ili ako mirenje ne uspije, postupak će se nastaviti (čl. 527. st. 1. ZKP-a). Međutim mirovna vijeća kao institut na lokalnoj razini ne postoje u Republici Hrvatskoj na način na koji su propisana, ali zato postoje suci miritelji na gotovo svakom sudu, te su se unatoč nepostojanju mirovnih vijeća provodili postupci mirenja u tim predmetima.

5. *Mirenje u postupcima po prijedlogu oštećenika.* Prema čl. 47. ZKP-a za kaznena djela za koja se progoni po prijedlogu prijedlog za progon mora se podnijeti u roku od tri mjeseca od dana kad je oštećenik saznao za kazneno djelo i počinitelja. U toj fazi oštećenik se može pomiriti s počiniteljem i ne podnijeti prijedlog državnom odvjetništvu, a pomiriti se može i kasnije te povući već postavljeni prijedlog. Tada državni odvjetnik mora odustati od kaznenog progona. Na temelju podataka dobivenih iz intervjua doznali smo da upravo u predmetima koji se gone po prijedlogu oštećenika postoji praksa da suci po zaprimljenoj optužnici u dogovoru sa strankama upućuju okrivljene i oštećene na izvansudsko mirenje u centre za mirenje.

6. *Mirenje s oštećenikom kao supsidijarnim tužiteljem.* Prema ZKP-u državni je odvjetnik dužan obavijestiti žrtvu o tome da je odbacio kaznenu prijavu ili odustao od kaznenog progona, a u tom slučaju žrtva može preuzeti kazneni progon kao tzv. supsidijarni tužitelj. Preuzimanjem kaznenog progona supsidijarni tužitelj zapravo stupa na mjesto državnog odvjetnika, što znači da daljnje vođenje kaznenoga postupka i njegov ishod u značajnoj mjeri ovise o samom supsidijarnom tužitelju. Primjerice u predmetu K-DO-1922/2014 Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu odbacilo je kaznenu prijavu zbog kaznenog djela prijetnje iz čl. 129. st. 2. Kaznenog zakona⁶⁶ (radilo se o prijetnjama izjavljenim putem SMS-poruka), da bi zatim oštećeni nastavio kazneni progon protiv okrivljene u predmetu K-1449/15 pred Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu, a nakon što je došlo do sporazuma između oštećenika i okriv-

---

⁶⁶ Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21 (u nastavku: KZ).

ljene, koja mu je isplatila iznos od 2000 eura, oštećenik je povukao prijedlog za progon i postupak je bio obustavljen.

7. Izricanje posebnih obveza. Prema čl. 62. KZ-a sud uz uvjetnu osudu ili djelomičnu uvjetnu osudu može počinitelju naložiti posebne obveze, od kojih su neke restorativnog karaktera: popravljjanje štete počinjene kaznenim djelom, uplata određene svote novca u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela, ispunjavanje obveze uzdržavanja i druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo. U čl. 10. st. 2. Zakona o sudovima za mladež kao posebna se obveza navodi i isprika oštećeniku. Pritom posebne obveze u tom zakonu imaju karakter odgojnih mjera. Međutim ovdje se ne radi o restorativnoj pravdi u užem smislu jer se ustvari provodi kazneni postupak, koji završava osuđujućom presudom.

8. Adhezijski postupak. Rješavanje imovinskopravnog zahtjeva žrtve u kaznenom postupku nedvojbeno ima restorativni karakter. Problem je u tome što se on u praksi rijetko rješava kada se radi o nematerijalnoj šteti, već se oštećenik u pravilu upućuje u parnicu, čime se žrtvu dodatno izlaže još jednom sudskom postupku. Ni ovdje se, dakako, ne radi o restorativnoj pravdi u užem smislu.

9. Restorativna pravda tijekom izvršavanja kazne zatvora. Prema čl. 14. Zakona o izvršavanju kazne zatvora⁶⁷ kaznionice i zatvori potiču i pomažu zatvorenicima u otklanjanju šteta koje su nanijeli kaznenim djelima te u pomirenju sa žrtvama. To svakako može utjecati na odluku o uvjetnom otpustu zatvorenika, uz koji se također mogu izreći i posebne obveze iz čl. 62. KZ-a. Osim toga stav žrtve, odnosno obitelji žrtve, može se uzeti u obzir i kod odlučivanja o pojedinim pogodnostima zatvorenika,⁶⁸ što bi trebalo dodatno poticati počinitelja da se pomiri sa žrtvom.

10. Ostale mogućnosti primjene restorativne pravde u kaznenim stvarima. Osim u već navedenim slučajevima restorativna se pravda može pojaviti u ranijoj fazi, prije podnošenja kaznene prijave, kao i u kasnijoj fazi, nakon izdržane kazne ili kada je nastupila zastara.

a) Prije podnošenja kaznene prijave pokušaji su restorativne pravde česti, iako se oni u pravilu odvijaju uz pomoć odvjetnika, koji nastoje postići nagodbu da se ne podnese kaznena prijava, a ne uz pomoć treće neovisne osobe (medijatora). Najekstremniji takav slučaj za koji smo doznali u intervjuima dogodio se između dvojice prijatelja, koji su zajedno pili za šankom, da bi se u jednom trenutku posvadili, uslijed čega je jedan od njih izvadio pištolj i pucao

---

⁶⁷ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine br. 14/21 (u nastavku: ZIKZ).

⁶⁸ Vidi čl. 138. st. 4. i 139. st. 3. ZIKZ-a.

drugome u glavu. Kako metak nije prošao kroz mozak, oštećeniku je život spašen liječničkom intervencijom, a počinitelj je bio taj koji je odmah pozvao hitnu pomoć i zatim poslao svog odvjetnika u bolnicu radi nagodbe s oštećenikom temeljem koje je izjavio policiji da se radilo o nesretnom slučaju. Dakako, takve slučajeve treba uzeti u obzir s rezervom jer je u nekim situacijama izbjegavanje kaznenog progona kao motiv kojim se isključivo vodi počinitelj protivan samoj biti restorativne pravde. U ovom slučaju, s obzirom na to da se radilo o prijateljima čiji su odnosi bili privremeno narušeni impulzivnom svadom, može se prihvatiti ova nagodba kao ishod, dok bi ona vjerojatno bila neprihvatljiva u nekoj drugoj situaciji, npr. gdje se počinitelj i žrtva i ne poznaju. Pregovore u fazi prijave kaznene prijave svakako bi mogli pospješiti medijatori.

b) Nakon izdržane kazne ili kada je već nastupila zastara šanse za realizaciju restorativne pravde puno su manje jer u toj fazi više nema motiviranosti počinitelja izbjegavanjem kaznenog progona ili blažim kažnjavanjem. Ipak, motivacija se i ovdje može sastojati u izbjegavanju parnice, pa je i dalje moguće mirenje. Upravo je prednost restorativne pravde u tome da nije nikad kasno za njezino provođenje.

2. Razvoj mirenja kao središnjeg modela restorativne pravde u Hrvatskoj

Na temelju podataka dobivenih iz intervjua razvoj mirenja (medijacije) u Hrvatskoj obilježila su do danas tri vala. Prvi val odigrao se u razdoblju 2003.–2006. kroz programe financiranja USAID i PHARE. Postignuti su vidljivi rezultati: donesen je Nacionalni program za implementaciju i razvoj sudskog mirenja; zatim je donesen prvi Zakon o mirenju (2003.)⁶⁹; osnovano je više izvansudskih centara za mirenje; donesena je i Strategija razvoja alternativnog rješavanja sporova; provedeno je više osnovnih i naprednih obuka za miritelje – uglavnom suce građanskih odjela nekih sudova i trgovačkih sudova, uključujući i obuku za voditelje osnovnih i naprednih obuka. Razdoblje od 2006. do 2010. godine, koje možemo nazvati drugim valom razvoja, rezultiralo je – također kroz program financiranja PHARE – izradom Strategije razvoja mirenja u građanskim postupcima općenito i trgovačkim sporovima; provedene su osnovne i napredne obuke medijatora na sudovima koji nisu bili obuhvaćeni prvim valom, ali i obuke službenika iz drugih tijela javne vlasti. U istom tom razdoblju, kroz projekt MATRA⁷⁰ (2007.–2010.), o medijaciji pri Uredu za

---

⁶⁹ Zakon o mirenju, Narodne novine br. 163/03, 79/09.

⁷⁰ Program MATRA (niz. *Matschappelijke Transformatie* – društvena transformacija) dio je sveobuhvatne politike Vlade Kraljevine Nizozemske o sigurnosti i stabilnosti. Podaci o tom pretprijetnom projektu dostupni su na: <http://sociojalno-partnerstvo.hr/matra/>.

socijalno partnerstvo Ministarstva rada i socijalne skrbi provedena je evaluacija, konsolidacija i širenje postojeće strukture alternativnog rješavanja sporova. Treći su val pak obilježile Strategije reforme i razvoja pravosuđa (2011.–2015. i 2013.–2018.), u kojima je jačanje mirnog rješavanje sporova definirano kao jedan od strateških ciljeva te je donesen novi Zakon o mirenju 2011. godine.⁷¹

Iz navedenog je razvidno da su uložena velika sredstva za uvođenje ovog novog instrumenta u naš pravni sustav, koji je vrlo učinkovit jer za stranke predstavlja humaniji pristup pravdi, a za državu veliku uštedu resursa suđenja, dok za društvo u cjelini predstavlja promjenu kulture načina rješavanja sukoba i promicanje trajnog mirnog odnosa sukobljenih strana. Potonje dugoročno rezultira reduciranjem devijantnih pojava u društvu.

Međutim unatoč općim koristima koje donosi medijacija strateški cilj nije ostvaren i još uvijek je teško ostvariv. Suci miritelji vide više različitih uzroka tomu, ali se oko jednog svi slažu. Prema stajalištu većina sudaca miritelja, nakon velikog entuzijazma sudaca, razvidnog još od prvog vala i njihova angažmana u predmetima mirenja, rad je sudaca miritelja dezavuiran. Neadekvatno vrednovanje rada na tim predmetima kroz Okvirna mjerila za rad sudaca⁷² i Metodologiju ocjenjivanja obnašanja sudačke dužnosti⁷³ doveli su do općeg smanjenja broja predmeta mirenja, ali i smanjenja broja uspješno okončanih postupaka mirenja.

Bjelodana činjenica da velika ulaganja nisu postigla i velike, odnosno očekivane rezultate, dovela je do programiranja novog projekta Ministarstva pravosuđa i uprave RH “*Unapređenje sustava sudskog mirenja*”, koji sufinancira Kraljevina Norveška u iznosu od 9 562 500 kuna, a ukupna vrijednost projekta iznosi 11 250 000 HRK. U okviru projekta provest će se sociološko-pravno istraživanje razloga nedovoljne iskorištenosti medijacije na sudovima i u građanskim i u kaznenim postupcima; izradit će se priručnik o sudskoj medijaciji; 500 pravosudnih dužnosnika i službenika, uključujući i odvjetnike, bit će osposobljeno za medijaciju iz područja građanskog i kaznenog sudovanja; provest će se i kampanja za podizanje svijesti, koja će biti usmjerena na dužnosnike i službenike pravosuđa, ali i na javnost općenito. Ovaj je projekt prilika da se osvijeste koristi od primjene medijacije i metoda medijacije u kaznenim postupcima, odnosno da značaj restorativne pravde zauzme svoj vrijedan položaj u sferi kaznenog progona i kaznenog suđenja, kako bi se svrha kaznenog postupka i izricanja kaznenih sankcija postigla i na alternativan način, koji je vrlo učinkovit prema iskustvu drugih država, kao što su Norveška i Nizozemska, čiji su stručnjaci i angažirani na projektu.

---

⁷¹ Zakon o mirenju, Narodne novine br. 18/11.

⁷² Okvirna mjerila za rad sudaca, Klasa 710-01/18-01/310, Ur. br. 514-04-02/1-19-21, Ministarstvo pravosuđa RH, 30. prosinca 2019.

⁷³ Metodologija ocjenjivanja obnašanja sudačke dužnosti, Narodne novine br. 127/19.

3. Postupak restorativne pravde u praksi: izvansudska nagodba

Među provedenim intervjuima svakako najznačajniji za dobivanje podataka o postupcima restorativne pravde u praksi bili su oni s osnivačicom Udruge za izvansudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku⁷⁴ prof. dr. sc. Nivex Kolar Trbović te s doc. dr. sc. Anjom Mirosavljević s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu, također članicom Udruge za izvansudsku nagodbu. Pojasnile su kako u praksi izgleda postupak primjene izvansudske nagodbe i koji su kriteriji za odabir posredovanja – suštinski medijacije kao posebne obveze prema navedenoj odredbi Zakona o sudovima za mladež. Kada upućuje maloljetnika da se uključi u postupak posredovanja za sklapanje izvansudske nagodbe, državni odvjetnik primjenjuje određene kriterije i pretpostavke. Prvi je visok stupanj izvjesnosti da je maloljetnik ili mlađi punoljetnik počinio kazneno djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, a ne radi se o beznačajnom kaznenom djelu. Potonje je jako važno jer se u izvansudskoj nagodbi ne radi o dokazivanju krivnje, već o preuzimanju odgovornosti za kazneno djelo. Nadalje, ne smije biti riječ o beznačajnom djelu jer se u slučaju neuspješne izvansudske nagodbe počinitelja procesuirala pred sudom za mladež. Poželjno je, s tim da nije nužno ni obvezno, da je oštećenik fizička osoba, odnosno žrtva, zbog osobnog doživljaja konflikta nastalog kaznenim djelom. Iako se radi o slučajevima kada je to počinitelju prvo kazneno djelo, recidivisti nisu isključeni.

Izvansudska je nagodba prilika počinitelju da popravi posljedice nastale kaznenim djelom u situaciji kada se to dogodilo prvi put, to je i opće načelo uvjetovanog oportuniteta. No to nije isključiv kriterij, a važno je da se ne radi o istovjetnom kaznenom djelu, brutalnom, surovom i planiranom kaznenom djelu, ni o kaznenom djelu koje može imati velike emocionalne ili tjelesne posljedice za žrtve. U pravilu je riječ o slučajevima tipičnog mladenačkog delikta.

Jednako tako, poželjno je da je samostalni počinitelj uključen u medijaciju, međutim medijacija je primjenjiva i u slučaju postupanja počinitelja koji su kazneno djelo počinili u skupini. Model medijacije između žrtve i počinitelja općenito je „dizajniran” tako da omogućuje susret jednog počinitelja i jedne žrtve, dijelom i zbog ravnomjerne raspodjele moći tijekom procesa i ravnopravne pozicije sudionika. Međutim razvijene su i metode medijacije za slučajeve kada se radi o većem broju sudionika.

Dobrovoljnost sudjelovanja počinitelja i žrtve nužna je kao i u svakoj drugoj medijaciji, a načelno tu dobrovoljnost provjerava i utvrđuje državni odvjetnik, s tim da je upozoravanje na nužnost dobrovoljnosti i mogućnost odustajanja u

---

⁷⁴ Udruga za izvansudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku, web: <http://www.uisn.hr/>.

svakoj fazi postupka poseban zadatak posrednika, odnosno medijatora tijekom prvog individualnog razgovora s počiniteljem i žrtvom, a i tijekom cijelog procesa medijacije.

Odluka o primjeni izvansudske nagodbe, odnosno medijacije, kao i odluka o odustanku od kaznenog progona, isključivo je u nadležnosti državnog odvjetnika, koji je donosi temeljem izvješća posrednika/medijatora koji je proveo medijaciju, odnosno posredovao u sklapanju izvansudske nagodbe.

Sam tijek postupka odvija se tako da, nakon primitka policijske prijave u nadležnom državnom odvjetništvu i u slučaju postojanja naprijed navedenih pretpostavki, odnosno zadovoljavanja gore opisanih kriterija, državni odvjetnik upućuje predmet u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu. Nakon što je predmet dodijeljen posredniku/medijatoru i nakon što ga posrednik/medijator prouči, prvo poziva počinitelja, a ako je maloljetnik i njegove roditelje, odnosno skrbnike.

Tijekom individualnog razgovora s počiniteljem posrednik/medijator treba razjasniti nekoliko ključnih pretpostavki za daljnji proces: detaljno informirati počinitelja o postupku, provjeriti preuzima li odgovornost za kazneno djelo za koje ga se tereti (bez ispitivanja i dokazivanja krivnje), pitati kako sada gleda na to što je učinio, provjeriti spremnost na sudjelovanje u procesu i suočavanje sa žrtvom te zajedničko traženje rješenja za popravak i nadoknadu štete žrtvi ako žrtva na to pristane. Počinitelju treba biti potpuno jasno da je riječ o njegovu dobrovoljnom pristanku, kao i dobrovoljnom pristanku žrtve. Kao što je to slučaj i u Norveškoj, počinitelja se potiče na promišljanje o posljedicama djela za žrtvu te naknadi štete žrtvi u granicama vlastitih mogućnosti. Informira ga se o daljnjem postupku te da će biti obaviješten o zajedničkom susretu ako žrtva na to pristane. Iznimno je važno prvi individualni sastanak obaviti prvo s počiniteljem, jer bi u slučaju da se prvo razgovara sa žrtvom, koja pristane na susret, a počinitelj ne, tada to moglo dovesti do ponovne viktimizacije žrtve.

Stoga se uvijek prvi razgovor sa žrtvom odvija ako je počinitelj pristao na posredovanje/medijaciju. U razgovoru sa žrtvom posrednik/medijator objašnjava cijeli postupak, razgovara o događaju i posljedicama kaznenog djela za žrtvu, predodžbama u pogledu naknade štete, pojašnjava daljnji tijek procesa, smisao zajedničkog razgovora i slično.

Ako žrtva ne pristane na razgovor, potrebno je ispitati razloge nepristajanja i o tome izvijestiti državnog odvjetnika.

Ako obje strane pristanu, zakazuje se zajednički susret, tijekom kojeg posrednik/medijator postavlja pravila komunikacije. Omogućava se žrtvi i počinitelju da u sigurnom okružju iznesu svoje viđenje događaja, posljedica i motiva, te se povezuju priče žrtve i počinitelja, traži se zajedničko definiranje problema, pojašnjavaju subjektivne slike događaja, razmjenjuju mišljenja i osjećaji, postavljaju se pitanja, raspravlja se o mogućnostima naknade i po-

pravka štete te, konačno, ako se obje strane suglase, postiže se dogovor i pisani sporazum.

Posrednik/medijator kasnije prati i izvršavanje dogovora iz sporazuma te nakon što je sporazum izvršen, o tome izvještava državnog odvjetnika. Ako je počinitelj izvršio obveze iz sporazuma, državni odvjetnik donosi odluku o nepokretanju kaznenog postupka.

Ukratko, model izvansudske nagodbe strukturirani je proces koji prolazi kroz četiri osnovne faze. Započinje individualnim razgovorom s počiniteljem, nakon čega slijedi individualni razgovor sa žrtvom te postizanje sporazuma kroz njihov zajednički susret i razgovor, a u konačnici završava praćenjem izvršenja sporazuma.

4. Analiza slučaja iz prakse

U jednom od tipičnih primjera posredovanja/medijacije, za koji smo doznali temeljem provedenog intervjua, radilo se o događaju u kojem na tramvajskoj stanici na području Zagreba oko ponoći mladić (20 god.) i djevojka stoje i čekaju prijevoz, razgovaraju. Prilazi im počinitelj (17 god.) i bez povoda udara rukama i šakama mladića po licu i glavi. Od siline udaraca dolazi do napuknuća nosne kosti.

Državni odvjetnik nakon izvršenih provjera i prikupljenih dokaza o kaznenom djelu nanošenja teške tjelesne ozljede drži da je spis podoban za izvansudsku nagodbu jer cijeni da se radi o incidentu – iako nasilnom, ipak mladenačkom deliktu jer, između ostaloga, počinitelj nije nikada prije bio evidentiran kao počinitelj kaznenih djela.

Iz prvog razgovora s počiniteljem saznaje se da je počinitelj učenik srednje škole, da je bio pod utjecajem alkohola, da je prethodnog dana prekinuo emocionalnu vezu s djevojkom i bio zatečen i posramljen time što je ona već odabrala drugog mladića (žrtva). Potaknut neosnovanim sumnjama i alkoholom, svoju agresiju usmjerio je na nepoznatu osobu i nanio joj tjelesnu ozljedu. Odmah u prvom razgovoru preuzeo je odgovornost za počinjeno kazneno djelo, iskazao žaljenje i iskazao dobrovoljnost za sudjelovanje u postupku posredovanja. Nakon kaznenog djela izbjegavao je susret sa žrtvom i pokušavao neizravno od žrtvinog brata saznati kako se žrtva osjeća. Spremno je razgovarao o posljedicama svog ponašanja, prijekoru i kritici roditelja, ozljedama žrtve, reakciji društva. Bio je spreman uputiti ispriku žrtvi i naknaditi mu štetu, s tim da je htio koristiti razdoblje školskih praznika kao priliku da zaradi novac jer od roditelja, koji financijski stoje loše, nije želio tražiti novac.

U prvom razgovoru sa žrtvom postaje jasno da se također radi o mladom čovjeku, čiji sustav vrijednosti nije imao razumijevanja za nasilje i agresiju.

Bilo mu je nepojmljivo da može biti bez povoda i nekog realnog razloga napadnut. Nakon kaznenog djela imao je bolove i poteškoće s disanjem, a posebno ga je mučilo njegovo narušeno samopoštovanje. Nešto je i stariji od počinitelja, stasom malo viši i jači, i kod sebe je prepoznao potrebu za osvetom i dokazivanjem svoje moći i snage. Razmišljao je da se uz pomoć svojih prijatelja na jednak način osveti počinitelju. Razgovarajući s roditeljima, odustao je od osvete. Nije se bojavao počinitelja i iskazao je želju za zajedničkim razgovorom. Ispitane su potrebe, interesi i očekivanja žrtve u odnosu na moguće popravljajne štete. Očekivao je ispriku počinitelja, želio je dobiti svojevršno jamstvo i obećanje da se počinitelj više neće na taj način ponašati, a predlagao je i da se po dogovoru novčani iznos odštete uplati na račun neke humanitarne organizacije.

U zajedničkom nagodbenom razgovoru korištena je standardna metoda, koja omogućava kvalitetno informiranje, u kojoj konfrontirane stranke imaju priliku vizualnog, auditivnog, emocionalnog doživljaja i neposredne verbalne komunikacije. Nakon što je žrtva dala svoju viziju konflikta, posljedice, izrazila svoja očekivanja i moguće oblike naknade nematerijalne i materijalne štete, počinitelj je zbog posljedica koje su nastupile jedva dočekaao priliku na human način riješiti pitanje svoje odgovornosti i osjećaja krivnje. Nastupao je mladenački iskreno i otvoreno, što je ostavilo dobar dojam i promijenilo stavove i gledanje žrtve na počinitelja, budući da je shvatio da se ne radi o osobi koja se inače tako ponaša, da nije riječ o inače nasilnoj osobi.

Sporazumom je postignuta isprika i preuzeta odgovornost za počinjeno kazneno djelo, što je pomoglo žrtvi u svladavanju gubitka samopoštovanja i osjećaja nesigurnosti. Očekivanja žrtve velikim su dijelom bila ispunjena danim obećanjem počinitelja da se više neće na takav način ponašati, a počinitelj je žrtvi odmah isplatio iznos od 1500 kuna kao naknadu štete.

Nakon dogovorenog namirenja nematerijalne i materijalne štete državni je odvjetnik odustao od kaznenog progona maloljetnika zbog jasno ostvarenih interesa i žrtve i počinitelja, ali i društva u cjelini.

Iz opisanog tijeka postupka posredovanja/medijacije razvidno je da je uloga posrednika/medijatora tijekom posredovanja/medijacije iznimno važna. Radi se o vrlo zahtjevnom i odgovornom poslu, koji se razlikuje od onoga što pomagači u području mladih u sukobu sa zakonom inače rade, posebice zbog fokusiranja na prava, potrebe i interese žrtve kaznenog djela, ali i zbog neutralnosti i nepristranosti posrednika/medijatora, koja je uvjet ovakva postupka. Neutralnost posrednika/medijatora iznimno je zahtjevnja kompetencija i stoga, osim klasičnog profesionalnog obrazovanja, zahtijeva i dodatnu edukaciju i senzibilitet za tu ulogu. Posrednik/medijator prije svega je „čuvar” procesa i „nositelj” procesa komunikacije. Strukturira razgovor i pazi na provođenje različitih faza procesa. Kod zajedničkog razgovora jamči korektnu raspravu i omogućava svakoj strani iznijeti osobno stajalište. Pritom mora biti svjestan da

ne smije doći do sekundarne viktimizacije žrtve, ali ni do stigmatizacije počinitelja. Objema stranama daje dovoljno vremena za iznošenje emocionalno obojenih priča, sadržaja, pitanja, a potom i za donošenje odluka. Posrednik/medijator ne nudi rješenja, već do rješenja uključene strane dolaze zajedničkim pregovaranjem.

Vrlo su jasne prednosti posredovanja/medijacije za počinitelja jer se u takvu postupku ima priliku suočiti s posljedicama svojih djela, i to kroz izravan kontakt sa žrtvom, što mu daje mogućnost čuti kako je njegovo ponašanje djelovalo na žrtvu te kako je to utjecalo na žrtvin život. Nadalje, počinitelj ima priliku umanjiti posljedice koje trpi žrtva počinjenjem kaznenog djela, ali iznimno je važno što počinitelj dobiva priliku raditi na sebi kako ne bi ponovno došlo do sličnog ponašanja. Tako ima mogućnost svojim aktivnim djelovanjem ispraviti pogreške i vježbati učinkovite strategije rješavanja konflikta. Naravno da kod počinitelja može doći do neugodnih emocija, poput straha od susreta sa žrtvom ili neugode, no počinitelj je svjestan da nije riječ o kazni, već o prilici da u razgovoru sa žrtvom uvidi i razumije svoj dio odgovornosti, preuzme odgovornost te učini što je u njegovoj moći da popravi ili naknadi štetu koju je nanio žrtvi. Iako je najčvršći motiv sudjelovanja počinitelja u posredovanju/medijaciji kasniji odustanak nadležnog državnoj odvjetnika od kaznenog progona, navedeni su dobici iznimno snažni.

Bavljenje konfliktom omogućava objema stranama razgovor, koji utječe na promjenu međusobnih „slika”, ali i čini prigodu za ispriku žrtvi i nastojanje da se šteta popravi.

Prednosti za žrtvu također su razvidne. Više nije u ulozi svjedoka, već preuzima aktivnu ulogu osobe koja je oštećena kaznenim djelom i koja ima priliku slobodno govoriti o posljedicama kaznenog djela, ali i o teškim emocionalnim stanjima kroz koje prolazi te o materijalnim gubicima. Žrtva tijekom postupka može izraziti ljutnju, bijes, rezignaciju, strahove, ali i očekivanja i interese. Nadalje, ova procedura žrtvi omogućava relativno brz postupak popravka/naknade štete, bez sudskog postupka. Jednako tako, žrtva ima i mogućnost dobiti niz informacija o načinima rješavanja drugih problema koji su se pojavili vezano uz kazneno djelo.

Prednosti za zajednicu u cjelini jesu učinkovitija prevencija kriminaliteta, izbjegavanje skupih i dugotrajnih sudskih postupaka, i svakako razvijanje socijalnog mira i miroljubivog zajedničkog života u budućnosti, odnosno poticanje društva na razvijanje mirnog načina rješavanja konflikata.

5. Daljnja praktična iskustva mirenja

Slični podaci dobiveni su i temeljem intervjua sa sucem i predsjednikom Hrvatske udruge za mirenje⁷⁵ dr. sc. Srđanom Šimcem. U Centru za mirenje Hrvatske udruge za mirenje u Zagrebu javljale su se različite stranke iz kaznenih postupka. Informacije o postojanju tog Centra i Udruge stranke su doznale na sudu, a ponešto i iz medija. Najčešće se radilo o kaznenim postupcima koji su pokrenuti privatnom tužbom, ali i o onim postupcima u kojima je kazneni progon po službenoj dužnosti ovisio o prijedlogu oštećenika. Tim je strankama odabir medijacije bio iznimno svrhovit jer bi do u detalje riješili svoj konflikt na svim razinama. Naime riješili bi svoj suštinski sukob, najčešće nabijen emocijama, koji bi onda rezultirao zajedničkim iznalaženjem rješenja u obostranom interesu za nastavak života u miru, bez budućih sukoba. Uvijek bi pitanje naknade štete bilo riješeno u takvoj medijaciji, a nerijetko bi žrtve bile zadovoljne i samo isprikom i istinskim razumijevanjem počinitelja o posljedica koje trpi žrtva, dok bi žaljenje i svojevrsna katarza počinitelja oslobodili tereta samokritike.

Potrebno je naglasiti da sve stranke koje su prošle kroz mirenje posebno zadovoljstvo ili uspjeh doživljavaju u činjenici da više ne moraju na sud. Sve te stranke iznimno cijene prihvatljivo okruženje u kojem sami, uz pomoć treće, neutralne osobe, u potpuno povjerljivom postupku, na zatvorenom sastanku, dolaze zajednički do rješenja međusobnog sukoba, umjesto u sudnici, u kojoj im je aktom sudbene vlasti određeno rješenje njihova konflikta. Uklanjanjem osjećaja prijetnje, koja je na neki način sastavni dio sudskog formalnog postupka, u medijaciji se stvaraju uvjeti drugačije komunikacije, suradnje i dogovora. Za mnoge naše građane biti stranka u nekom sudskom postupku predstavlja sramotu na neki način. Za naše je društvo jako važno shvatiti da, kada se provede medijacija u kaznenom postupku, to ujedno znači da se suđenje neće provoditi ne samo u kaznenom nego ni u građanskom postupku, koji nerijetko slijedi iza kaznenog postupka, a definitivno neće biti ni ovršnog postupka – dakle postupka prisilne naplate tražbine po pravomoćnoj presudi, jer sklapanjem nagodbe u medijaciji, odnosno mirenju, stranke dobrovoljno preuzimaju i ispunjavaju preuzete obveze.

Također, ne postoji razlika u medijaciji u odnosu na to dolaze li stranke iz kaznenog ili građanskog postupka. Principi su isti. Uvijek je između stranaka sukob u kojem je jedna strana učinila drugoj nešto nažao, bez obzira na to je li taj sukob pravno definiran kao kazneni ili kao građanski delikt, ili je posrijedi samo neka sporna tražbina. Vratiti mirenje na sudove, ojačati ga i podupirati rad izvansudskih centara za mirenje, odnosno medijaciju, educiranjem

---

⁷⁵ Hrvatska udruga za mirenje, web stranica: <https://medijacija.hr>.

što većeg broja sudaca, sudskih savjetnika, državnih odvjetnika, odvjetnika i zainteresiranih stručnjaka koji su vezani za sudske postupke – projektima kao što je aktualni, koji sufinancira Kraljevina Norveška – može pomoći Hrvatskoj da pravda bude dostupnija, učinkovitija, a rješavanje sukoba u društvu mirnim putem uvriježenim pravilom. Naime mirno rješavanje sukoba prihvatljivo je za sve u društvu jer država ostvaruje uštede i kratkoročno i dugoročno. Utjecaj na svijest pojedinca o mogućoj uspješnoj alternativi suđenju smanjit će ne samo broj predmeta pred sudovima već i općenito sukobe u društvu.

VI. ZAKLJUČAK

Koncept kažnjavanja polazi od paternalističko-intervencionističkog koncepta države, u kojem država, koristeći monopol sile, unaprijed za građane propisuje kaznena djela, postupak i kazne koje se mogu izreći počiniteljima. Međutim u razvoju suvremenih kaznenopravnih sustava previdjelo se da se nadzor i disciplina može uspostaviti kao reakcija na devijantno ponašanje u društvenoj zajednici uz minimalno uplitanje države, a da to istovremeno bude učinkovitija reakcija na kriminal. Naime građani se suzdržavaju od činjenja kaznenih djela ne samo zbog straha od „zatvora“ koji nameće država, nego prije svega zbog straha od društvene okoline u kojoj pojedinac živi, koja u većoj ili manjoj mjeri izaziva sram kod počinitelja.⁷⁶ Stoga kazna sama po sebi često nije uopće odgovarajuća reakcija na kriminalitet, već je problematika suzbijanja kriminala u društvu puno kompleksnija i ne može se otkloniti samim vođenjem kaznenog postupka, osuđivanjem i kažnjavanjem počinitelja. Suvremeni su kazneni postupci upravo zbog toga reformirani jačanjem uloge žrtve, ali ni to nije dovoljno. Ključno je prepoznati da je svrha kaznenopravne reakcije, između ostalog, satisfakcija žrtve, kao i da se ona ne mora uvijek realizirati vođenjem kaznenog postupka, već su i tu moguće alternative, a to je restorativna pravda.

Protivno uvriježenom shvaćanju i hipotezi ovog rada da restorativna pravda ima najveći potencijal kod imovinskih kaznenih djela, koja su u praksi i najčešća, empirijska istraživanja koja smo analizirali u ovom radu pokazuju da je restorativna pravda uspješnija kod kaznenih djela nasilja u smislu smanjenja recidivizma. Naime istraživanja pokazuju da, ako želimo društvo s manje nasilja, restorativna pravda ima potencijal institucionalizirati ponos i prepoznati sram kod počinitelja, koji djeluje ljekovito na oštećene društvene veze.⁷⁷ Međutim,

---

⁷⁶ Braithwaite, J., *Crime, shame and reintegration*, Cambridge University Press, 1989.

⁷⁷ Retzinger, S. and Scheff, T. J. (1996), 'Strategy for Community Conferences: Emotions and Social Bonds', in B. Galaway and J. Hudson, eds., *Restorative Justice: International Perspectives*, 315–36. Criminal Justice Press; Braithwaite, op. cit., 2002; Maršavelski, Sheremeti i Braithwaite, op. cit., str. 218.

kada se radi o imovinskim kaznenim djelima, ustvari je najvažnije da žrtva ostvari svoje pravo na naknadu štete, a to je prioritet u primjeni restorativne pravde, za razliku od tradicionalnog kaznenog postupka, koji je fokusiran na utvrđivanje krivnje i kažnjavanje počinitelja.

Razmatrajući drugu hipotezu, tj. da hrvatski kaznenopravni okvir dopušta ograničenu primjenu restorativne pravde u kaznenim stvarima, ali da uglavnom izostaje njezina praktična primjena, možemo na temelju provedene analize zaključiti da prvi dio hipoteze nije potvrđen, a drugi dio jest. Naime identificirali smo da hrvatski kaznenopravni okvir dopušta u većoj ili manjoj mjeri primjenu restorativne pravdu u čitavom nizu situacija: primjena načela svrhovitosti; sporazumijevanje s okrivljenikom; mirenje u postupcima po privatnoj tužbi, po prijedlogu oštećenika ili s oštećenikom kao supsidijarnim tužiteljem; izricanje posebnih obveza; adhezijski postupak; tijekom izvršavanja kazne zatvora i dr. Stoga možemo zaključiti da već postojeći kaznenopravni okvir dopušta širu primjenu restorativne pravde, ali da uglavnom izostaje njezina praktična primjena.

Treća je hipoteza da u hrvatskoj praksi dominiraju predmeti koji su po svojim karakteristikama primjereni za primjenu modela restorativne pravde. Činjenica da je, prema posljednjim podacima Državnog zavoda za statistiku, u Republici Hrvatskoj u odnosu na 81,7 % osuđenih punoljetnih počinitelja izrečena uvjetna osuda⁷⁸ govori da sami sudovi u Republici Hrvatskoj smatraju da su alternativne sankcije primjerenije za veliku većinu počinitelja kaznenih djela. U značajnom broju, ako ne i većini tih predmeta, mogli su se izbjeći nepotrebni sudski troškovi, izlaganje žrtve sekundarnoj viktimizaciji, te osigurati sankciju s kojom bi i žrtva ostvarila svoju zadovoljštinu jer – posebno u slučajevima uvjetnih osuda, kada nisu izrečene posebne obveze – žrtve su izrazito nezadovoljne i mnoge smatraju da bi bilo bolje da nisu ni prijavile kazneno djelo.

Nedovoljno korištenje mehanizama restorativne pravde u kaznenopravnoj praksi, unatoč širokim mogućnostima koje pravni okvir pruža, prvenstveno upućuje na nedovoljnu upućenost ili nedovoljnu motiviranost. Kako bi se osigurala šira primjena restorativne pravde u kaznenim stvarima, posebno su važne edukacije, koje će među praktičarima otkloniti nedoumice u primjeni raspoloživih mehanizama. Dio infrastrukture na sudovima već postoji jer su neki suci, odnosno sudski savjetnici, već obučeni medijatori, a kroz aktualni je projekt moguće educirati veći broj ljudi za medijatore i na taj način pojačati kapacitete. Svakako se predmetni projekt Kraljevine Norveške pri Ministarstvu pravosuđa i uprave treba iskoristiti primarno u tu svrhu. Međutim podrška

---

⁷⁸ Državni zavod za statistiku, Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2020. godini, Zagreb, 2021, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/10-01-01_01_2021.htm.

je potrebna i na drugim razinama. Prije svega potrebno je osigurati odgovarajuću valorizaciju korištenja mehanizama restorativne pravde kroz Okvirna mjerila za rad sudaca i Metodologiju ocjenjivanja obnašanja sudačke dužnosti. Na taj način, jednostavnom intervencijom u propise kojima se regulira praćenje i ocjena rada sudaca, svakako će se osnažiti sudska medijacija, odnosno izbjeći negativan efekt koji je postignut neadekvatnim vrednovanjem nakon što su postignuti pozitivni učinci ranijih projekata mirenja. Također, potrebno je osigurati praćenje ovih predmeta kako bi se pratila njihova uspješnost i problemi koji se javljaju, a kako bi se oni naknadno identificirali i otklanjali.

Prema našoj ocjeni, u ovom trenutku nema potrebe mijenjati zakonski okvir da bi se osigurala primjena restorativne pravde, već će se potrebne izmjene i dopune razmatrati tek nakon praćenja praktične primjene. Jedina zakonodavna intervencija koja bi se mogla provesti jest dodavanje *zadovoljenja žrtve* kao jedne od svrha kažnjavanja u čl. 41. Kaznenog zakona, a kako bi se djelovalo poticajno da sudovi barem kod odmjeravanja kazne vode računa o restorativnim mogućnostima, koje Kazneni zakon već pruža. Satisfakcija ili zadovoljenje žrtve treba, dakako, ostati jedna od alternativnih svrha kažnjavanja.⁷⁹ Međutim, da bi se restorativna pravda shvatila kao ozbiljna alternativa, važno je osigurati da se zadovoljenje žrtve općenito prepozna kao jedna od temeljnih svrha kaznenopravne reakcije, a ne samo kažnjavanja. Restorativna pravda, koja u središte pozornosti stavlja žrtvu i njezine potrebe, jedan je od kulturnih obrazaca koji mogu pomoći u izgradnji kulture nenasilja,⁸⁰ a time i doprinijeti smanjenju kaznenih djela koja su po svojoj prirodi najopasnija za društvo.

LITERATURA

1. Ancel, M., *La defense sociale nouvelle*, Cujas, Paris, 1954.
2. Braithwaite, J., *Crime, shame and reintegration*, Cambridge University Press, 1989.
3. Braithwaite, J., *Restorative justice and de-professionalization*, *The Good Society*, br. 13(1), 2004.
4. Braithwaite, J., *Restorative Justice and Responsive Regulation*, Oxford University Press, Oxford, 2002.
5. Braithwaite, J., *Restorative Justice and Responsive Regulation: The question of evidence*, RegNet Working Paper No. 51, School of Regulation and Global Governance (RegNet), 2016.
6. Burić, Z., *Položaj žrtve u hrvatskom i makedonskom kaznenom procesnom pravu kroz prizmu Okvirne odluke o položaju žrtava u kaznenom postupku*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61.2 (2011), 491–517.

---

⁷⁹ Opasnost koncepta satisfakcije ili zadovoljenja žrtve kao isključive svrhe kažnjavanja leži u tome da se kazna može pretvoriti u čistu osvetu ili kompenzaciju žrtve. Fletcher, G. P., *Basic concepts of criminal law*, Oxford University Press, 1998, str. 39.

⁸⁰ Maršavelski, Sheremeti i Braithwaite, op. cit., str. 218.

7. Burić, Z., 2015. Novi položaj žrtve u kaznenom postupku – u povodu obveze transponiranja odredaba Direktive 2012/29/EU u hrvatski kaznenopravni sustav. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 22(2), str. 383–410.
8. Christie, N., Conflict as Property, *The British Journal of Criminology*, br 1, 1977, str. 1-15
9. Čopić, S., „Pojam i osnovni principi restorativne pravde“, *Temida*, Beograd br. 1/2007, str. 25-35.
10. Džamonja Ignjatović, T.; Žegarac, N. (2008). Restorativna pravda između filozofije i empirije, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka u Beogradu*, Beograd, god. II, br. 2/2008, str. 463-475.
11. Ferguson, C., Turvey, B. E., *Victimology: A brief history with an introduction to forensic victimology*, u: Turvey, B. E. (ur.) *Forensic victimology: Examining violent crime victims in investigative and legal contexts* (2009), str. 1-32.
12. Ferri, E., *Dei Sostitutivi Penali*, Roux e Favale, Torino, 1880.
13. Fletcher, G. P., *Basic concepts of criminal law*, Oxford University Press, 1998.
14. Foucault, M., Nadzor i kazna: rađanje zatvora, *Informator – Fakultet političkih znanosti*, Zagreb, 1994.
15. Gospodnetić, F., *Medijacija u pravosuđu: Analiza mišljenja odvjetnika, sudaca i korisnika sudova o medijaciji kao alternativnom rješavanju sporova*, Datafit, Zagreb, 2021.
16. Gramatica, F., *Principi di difesa sociale*, CEDAM, Padova, 1961.
17. Grozdanić, V., Škorić, M., O kaznenom pravu i kazni zatvora, u: Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M. (ur.), *Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse*, Liber Amicorum Petar Novoselec, str. 205-227.
18. Ivičević Karas, E., Burić, Z., Filipović, H., Prva iskustva policijskih službenika u provođenju pojedinačne procjene žrtava kaznenih djela. *Policijska i sigurnost 28.4/2019* (2019), 468–489.
19. Jaramaz, I., Osnovna obilježja kaznenog sustava srednjovjekovne šibenske komune, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1(1994), str. 270-307.
20. Judaš, K., Nasilni zločini protiv osoba u sudskim spisima zagrebačkog Gradeca u kasnom srednjem vijeku, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb. 2013.
21. Krapac, D., The position of the victim in Criminal Justice: a restrained Central and Eastern European perspective on the victim-offender mediation, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, vol. 3, no. 3, 1995, str. 230-240.
22. Maršavelski, A., 2014. Povijest katedri za kazneno i kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 64(5-6), str. 789–796.
23. Maršavelski, A., Berneš, A., Temeljni aktualni problemi krajnje nužde u kontekstu primjenjivosti restorativne pravde, u K. Turković, M. Munivrana Vajda, M. Dragičević Prtenjača (ur.), *Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse* (Zbornik radova u čast profesora Petra Novoselca), Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2018, str. 299-333.
24. Maršavelski, A., Sheremeti, F. i Braithwaite, J., Did Nonviolent Resistance Fail in Kosovo?, *British Journal of Criminology*, 58, 2018, str. 218-236.
25. McCold, P., *Restorative justice practice: The state of the field*, Conference Building Strong Partnerships for Restorative Practices, Burlington, 1999.
26. Miroslavljević, A., Modeli restorativne pravde u svijetu za mlade u sukobu sa zakonom i pregled istraživanja njihove učinkovitosti, *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju* 18.1 (2010), str. 53-64.
27. Nylund, A., The Many Ways of Civil Mediation in Norway, u: L. Ervo i A. Nylund (ur.) *The Future of Civil Litigation: Access to Courts and Court-annexed Mediation in the Nordic Countries*, Springer, 2014, str. 97-119.
28. Peachey, D., The Kitchener experiment, u: M. Wright, B. Galaway (ur.), *Mediation and criminal justice: Victims, offenders and community*, Sage, London, 1989, str. 14-26.

29. Randelović, D., Efikasnost i neki domeni primjene medijacije između žrtve i počinioca, *Godišnjak za psihologiju*, vol. 4, br. 4–5/2006, str. 185-209.
30. Retzinger, S. and Scheff, T. J. (1996), 'Strategy for Community Conferences: Emotions and Social Bonds', in B. Galaway and J. Hudson, eds., *Restorative Justice: International Perspectives*, 315–36, Criminal Justice Press, str. 315-336.
31. Schafer, S., *The victim and his criminal: A study in functional responsibility*. Vol. 34. New York: Random House, 1968.
32. Škorić, M., Debeljak-Rukavina, S., Karlavaris-Bremer, U., *Žene i nasilje – žrtve i počiniteljice; Utjecaj činjenice nasilja na izbor vrste i mjere kazne u sudskoj praksi*, u: Grozdanić V. (ur.), *Kada žena ubije*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2011, str. 299–332.
33. Tomašević, G., Pajčić, M., *Subjektivni aspekti kaznenog postupka: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15(2), 2008, str. 817–857.
34. Tulumović, M., *Restorativna pravda uz osvrt na međunarodnu regulativu i primjenu u maloljetničkom zakonodavstvu*, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, 7(14), str. 631-656.
35. Turković, K.; Maršavelski, A.; Roksandić Vidlička, S. (ur.), *Liber Amicorum Zvonimir Šeparović: Od kaznenog prava do viktimologije*, Zbornik radova u čast 80. rođendana profesora emeritusa Zvonimira Šeparovića, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2009.
36. Van Ness, D., *An Overview of Restorative Justice Around the World*, Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice. Vancouver: International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, 2005.
37. Van Ness, D., *Crime and Its Victims: What We Can Do?*, Interscience Press, 1986.
38. Van Ness, D.W., Heetderks Strong, K., *Restoring Justice – An Introduction to Restorative Justice*. 4th ed. New Providence, N.J.: Matthew Bender & Co., Inc., 2010.
39. Weatherburn, D., and Macadam, M., *A review of restorative justice responses to offending*. Evidence Base: A Journal of Evidence Reviews in Key Policy Areas, 1 (2013).
40. Wright, M., *Towards a Restorative Society: A problem-solving response to harm*, Make Justice Work, London, 2010.
41. Zehr, H. *The little book of restorative justice: Revised and updated*. Simon and Schuster, 2015.

Ostali izvori:

1. De Rechtspraak, Openbaar Ministerie, *Mediation in Strafzaken*, 2020, dostupno na: <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/infoblad-mis-jeugd.pdf>.
2. De Rechtspraak, Openbaar Ministerie, *Mediation in Strafzaken*, 5/2017, dostupno na: https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/_infoblad-mediation-in-strafzaken-1-alttekst.pdf.
3. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća, 2001/220/PUP.
4. Državni zavod za statistiku, *Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2020. godini*, Zagreb, 2021, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/10-01-01_01_2021.htm.
5. Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21.

6. Konfliktraadet (Vijeće za sukobe), <https://konfliktraadet.no>.
7. Konfliktraadet, *The Mediator's Handbook: Basic principles and practice advice for facilitators of restorative justice in the Norwegian National Mediation Service*, Oslo, 2021, dostupno na: <https://konfliktraadet.no/wp-content/uploads/2021/06/The-Mediators-Handbooks-New-visual-profile-June-21-With-bookmarks.pdf>.
8. Metodologija ocjenjivanja obnašanja sudačke dužnosti, *Narodne novine* br. 127/19.
9. Okvirna mjerila za rad sudaca, Klasa 710-01/18-01/310, Ur. br. 514-04-02/1-19-21, Ministarstvo pravosuđa RH, 30. prosinca 2019.
10. Okvirna odluka Vijeća od 15. ožujka 2001. o položaju žrtava u kaznenom postupku, 2001/220/PUP.
11. Udruga za izvansudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku, web: <http://www.uisn.hr/>.
12. United Nations Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters, UN Economic and Social Council Res. 2002/12.
13. Vijeće Europe, Preporuka R (2018)8 Vijeća ministara državama članicama o restorativnoj pravdi u kaznenim stvarima, pravilo 3.
14. Vijeće Europe, Preporuka R (99)19. Vijeća ministara državama članicama o medijaciji u kaznenim stvarima.
15. Zakon o izvršavanju kazne zatvora, *Narodne novine* br. 14/21
16. Zakon o kaznenom postupku, *Narodne novine* br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19
17. Zakon o mirenju, *Narodne novine* br. 163/03, 79/09
18. Zakon o mirenju, *Narodne novine* br. 18/11
19. Zakon o postupku Vijeća za sukobe (Lov om konfliktrådsbehandling), Ministarstvo pravosuđa i javne sigurnosti Norveške, dostupan na: <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2014-06-20-49>. Zakon o sudovima za mladež, *Narodne novine* br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19

Summary

RESTORATIVE JUSTICE IN CRIMINAL LAW THEORY AND PRACTICE

Restorative justice has historically been used to resolve the conflict between victim and perpetrator, but it has largely been abandoned due to the separation of criminal from civil law in modern codifications. In the 1970s, the modern concept of restorative justice began to develop in order to complement or even replace criminal procedure and punishment. From 1999 until today, restorative justice in criminal matters has gradually been affirmed in the legal framework of the Council of Europe, the United Nations and the European Union. The Croatian criminal law framework allows the possibility of applying restorative justice in a number of segments through the principle of purposefulness, plea bargaining, the imposition of special obligations, the adhesion procedure, mediation in proceedings in private lawsuits, at the request of the injured party or with a subsidiary prosecutor, etc. The practical application of restorative justice in these segments is still very rare, which indicates the obstacles that should be removed through the project of the Ministry of Justice and Administration of the Republic of Croatia "Reinforcing the system of court-annexed mediation". The paper analyses two successful comparative models of restorative justice in criminal matters – the Norwegian and Dutch ones – which can serve as examples. A case study in this paper reveals the practical problems and advantages of mediation in criminal matters.

Keywords: restorative justice, victim, criminal law, reconciliation, mediation